This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Bd. 1870
Celt 7534.1.30

THE GIFT OF

CHARLES SUMNER,

OF BOSTON, MASS.

(Class of 1830),

Oct. 15. 1863.

MESTR PIERRÈS,

PE

DEN GUIZIEC AR BOURG.

ROET E BREZONEC EUS A LEVR GALLEC AN A. BONNAIRE,

INSPECTOUR DIVISIONER ANCIEN EUS AR PONZIOU HA MUZURIOU,

GANT A.-L.-M. LEDAN.

ANTRETIENOU VAR AR SYSTEM MEÏTRIC.

D'an oll amzeriou,
D'an oll bobliou.

(Lezen an 19 Frimer, bloa VIII.)

E MONTROULEZ,

Euz a Imprimeri LÉDAN, e traou ru ar Vur.

— 1839. —

1863, Oct. 15. Gift of Hon. C. Sumner

MIGNON LENNER.

Ab Lezen eus ar 4 a vis Gouere 1837*, a zifen a grenn usach ar Poeziou ha Muzuriou ancien, hac a ordren absoluamant usach ar Poeziou ha Muzuriou nevez hepqen er Franç oll, adalec an deiz qenta eus a vis Guenveur* 1840.

Ret eo eta en em soumetti d'al Lezen, hac en em hasta da anavezout ar system metric.

Evit se eo e zeus sonjet e vije un dra vad meurbet ober al levr-mâ e brezonec, evit ma ello an oll Vretonet pere na ententont qet'e'hoas mad avoalc'h ar gallec, desqi essoc'h talvoudeguez ar Poeziou hac ar Muzuriou nevez, ordrenet gant al Lezen. El levr-mâ e vezo cavet ar pez a zo mad da c'houzout evit se. Peb tra zo laqet ennàn en e boent : al lezennou, articlou ar C'hodou; hac evit ma vezo güelloc'h comprenet, e zeo laqet e form a antretien.

Ra deuy al levr-mâ da sicour ober anavezout ar Poeziou hac ar Muzuriou nevez, ha dre se da bellât diouz peb chicanerez ha da oboissa d'al Lezen. Se eo hor brassa dezir.

R. M. *Be vech ma vezo cavet ar merc-mâ hed al levr, e sinifio e chencher a bersonach.*

A.-L.-M. L.

MESTR PIERRÈS,

PE

DEN GUIZIEC AR BOURG.

ANTRETIENOU VAR AR SYSTEM METRIC.

CHABISTR QENTA.

Demeus an necessite eus a eur Poez hac eus a eur Muzur ingal.

Mestr Pierrès, qenderv da *Simon a Vontroulez*, a garrie meurbet ar bourmenadennou var ar meaz. Un deiz, o veza tremenet dre Blouganou, Sant-Yan, hac en em gavet e Lanneur, deiz audianç ar Barner a Beoc'h, e yas d'an audianç, rac un nebeut e voa curius evel Simon. Daou ozac'h a voa eno o chicana var gontenanç leal ar muzur en devoa servichet da vuzuri o hed. Unan a lavare e voa re vian, eguile a soutene e voa re vras.

Digassit din ar muzur, eme ar Barner, evit ma anavezin e reizidiguez, ha ma rin constati e gonformite en oll.

Hac an daou chicaner o tigas qerqent ur muza ancien.

— N'en deo qet se ur muzur, eme ar Barner.

— Mes na anavezomp hini all ebet ; ho teca-

litrou, ho kilogrammou, piou a voar se? qementse hon ambrouill.

— Ha pepini, trompler pe dromplet, en em expos, eveldoc'h, da brocejou ; dre ne zeus nemet ur justiç, ne ell beza nemet ur poez hac ur muzur: an urz vad hac ar peoc'h a zepant ouz se.

— Neuze eta, petra a zecidit-u var se? eme ar prener.

— Eleal, va mignon, evit nonpas beza goulennet implich ar muzur leal, e zoc'h privet a recours enep ar güerzer, pehini, euz e gostez, a vezo condaonet evit beza en em servichet demeus ar muzuriou ancien, faus ha difennet. (1)

— Evit neuze, eme an daou gliant, e zeo collet ar c'hommerç.

— Petra a ententit-u dre guementse, a replicas ar Barner?

— Eleal, ne vezo mui possubl demp combina an differanç deus an eil muzur d'eben, ar pez a rê hor profit.

— Profit difennet, sourcen a flauderez, eme ar Barner. Ar muzuriou ancien a zo difennet, abalamour ma zint faus, a lavaràn dêc'h; ar modelou a zo distrujet, tost da anter-cant vloas so; e maint ermès ar güir, hac an dra a represantont, a zo ur gaou; ho combinesonou hac ho comparêsonou ne dint mad nemet da drompla pe da fripona.

En eur sortial, an daou ozac'h a lavare etrezo : Penos ec'h ellimp-ni biqen, d'hon oad, compren un dra benac er pez a c'halvont *deca, hecto, kilo, litr, ar, metr, stèr?* An draze a dorro hor penn.

— Ha gouscoude calz ezetoc'h eguet ho combi-

(1) Articl 424 eus ar C'hod Pénal.

nesonou a vuzuriou, pere a chench demeus an eil andret d'eguile, eme mestr Pierrès dezo, pehini o heuille a dost.

— Hac e foeltrfemp hor pennou diouz ar voguer, emezo, ne voezimp qet muioc'h.

— Concev a ràn, va mignonet, ne garer qet desqi ar pez a gontroli ac'hanomp.

— Hac ar pez hon ampech da ober hor c'hommerç, emezo.

— Eur c'hommerç caer, eleal! gruji an eil hac eguile; mes caer ho pezo ober, ul lezen nevez zo bet rentet er 4 eus a vis Gouere 1837, (1) hac ho forço da zesqi ar system metric nevez.

— System metric! Petra ar jibet eo an dra-ze?

— M'en em garg d'en explica dêc'h en ur c'hartheur, mar qerit antren en hostaleri dosta, e pelec'h e paein dêc'h ul litr.

E lêc'h ul litr, an hostis a zervichas ur voutaillad; mes mestr Pierrès a refusas : An droajou a baeer en litr, hac e zeo en litr e fell din e ve muzuret va güin; ho poutaillou a drompl an daoulagad a zigorit qer bras evit receo va arc'hant, emezàn d'an hostis.

— N'eus netra a justoc'h, eme an daou Vreiziad; pa zeo leal ar muzur, ne zeus mui nemet d'en em entent var ar pris.

— Mad, a replicas mestr Pierrès dezo; mes evit ma vezo evelse, arabat eo caout nemet ar re goarantisset gant al lezen; ret eo, er pez a gavit just ha commod evidoc'h, a vez ivez evit an oll.

Qementse lavaret, e tiscargjot ar güin, ha pa o devoe evet ar banne qenta, e pedjont mestr Pierrès

(1) Al lezeñ-zo en em gav e fin al levr.

d'o laqat da gompren ar pez a ententet dre *system metric*, *ingaldet*, *lealdet* a vuzuriou hac a boeziou, hac eus an oll nevezentiou-ze eus a Baris, e pere na ententer netra.

— Ne gredit qet, va mignonet, penos ingaldet ar poeziou hac ar muzurioù a vez un dra nevez en Franç; ha penos, pell da vrouilla ar c'harculiou, en em gargàn, me va-unan, da zisqeul dèc'h goudè e rentont anezo semploc'h.

— Expliqit se demp, ni ho ped.

Amâ mestr Pierrès a gontas dè penos d'ar c'houlz ma commande ar Romanet ar bed oll, muioc'h dre nerz o rêsou eguet dre hini an armou, ne voa nemet ur muzur hac ur poez. Se a badas pell-amzer e Franç; mes pa na anavezas mui an autrone vras autorite ar roue, ar bobl a voe hep protection; ar pennou bras a eure ar muzuriou d'o c'his, brassoc'h evit receo, biannoc'h evit güerza : beza voe eus a qenlies seurt evel a voa a guestel hac a guæriou. An dizurz-se a rente an echench goal dies, ha danjerus memes evit ar re ne anavezent qet ervad ar rapportchou o devoa etreze : contribui a rejont pell-amzer da zispartia ar brovinçou, ha da ampech commerç madou an douar hac an oll varc'hadourezou all.

— Gouzout a reomp se ervad, eme unan eus an daou varç'hadour.

— Hac e profitec'h eus a se?

— Ar c'hommerç e voa.

— Credi a rit-u henvel commerç, an traficou mezus-se, ganet eus an dizurzou bras a zizunvan ar Franç! Ar c'hommerç, va mignonet, a zo un dra gaer ha nopl, pehini a antretien ar garantez hac a dost hac a bell, hac a dlefe bezà grêt gant an oll

lealdet dign demeus a ur güir Breiziad. An honestis eo ene ar c'hommerç, hac ar güella tout evit ober fortun direbech etre tud afêçon.

— Rêson oc'h eus sur; mes, gouscoude, pa vet fin.....

— Penos, va mignon?

— Eleal, e clasqer trapout ar re n'int qet fin avoalc'h.

— Qementse zo fall; trompler pe tromplet, en em disfier an eil ouz eguile, en em gassaer, pa dlefet beva e peoc'h; rac al lealdet eo ar peoc'h, beza eo ar gontantamant; ar profit leal eo a ra ma cousqer êzet var bep scouarn. Beza e voe eta ur sonjeson gaer eus a bers an assamble constituant, da laqat fin d'an dizurzou-ze a rene en instrumanchou ar c'hommerç, pere a c'houlen ar justa ingalder, ar brassa sempldet hac ar brassa lealdet.

CHABISTR II.

Exposition ar system metric, fontet var an natur.

D'ar c'homzou-ze, an daou labourer a droc'has ar gomz da vestr Pierrès, hac unan eus anezo a lavaras dezàn :

— Eleal, ho sempldet a zo caer, gant e *deca*, e *myria*, e *hecto*..... Ha neuze, piou a lavar dêc'h e zeo surroc'h ar muzuriou nevez-se eguet ar re ancien, a blich d'ar barner guelvet faus?

— Ia, faus hac incerten, hep nep titr font, hep moyen da assuri an dalvoudeguez; e lec'h ar *mètr*, fondamant ar system nevez, o veza tennet demeus an natur, a chom fix ha divariant.

— Na ententàn netra e qementsé oll; ho system, ho natur, ho mètr, a zo gregach evidomp.

— Ma, gregach eta; mes me ya d'en explica dèc'h evit an ezeta : Dre system ec'h ententer an assamblach demeus a lodennou unanet evit formi un dra hepqen.

— Se zo c'hoas gregach evidomp.

— Anavezout a rit-u labouriou an douarou?

— Ia michanç, pa zeo güir e talc'homp douarou.

— Neuze e tleit gouzout penos ar memes parc, en ur certen nombr a vloaveziou, a dle beza badet, pe en melchen, en güinis, segal, qerc'h, güinis-du, patates, pe a un dra benac all. Ar gombineson-se a labouradur a hanver system a regou-an-trevad.

— Compren a rêr se.

— Evelse e lavarer system metric, evit henvel an assamblach eus ar poeziou hac ar muzuriou tennet deus ar mètr.

— Neuze eta, petra eo ar mètr, ha penos e zeo divariant?

— Qementse na expliqer qet en diou gomz : ret eo dabord compren penos, evit ma vezo loden un dra divariant, ma vezo an dra-se en ur fèçon ne ello qet e-unan chench. Evelse, dre exempl, mar muzurit gorre ho parc gant ur reglen houarn pe güevr, pehini na elfe na cresqi na diminui, e zoc'h certen da gavout just termennou ho parc.

— An draze a zeblant sclêr avoalc'h.

— Dre ar memes rèson eo, evit rei ur muzur d'ar Franç, e zeus muzuret var ur spaç niverus eus an douar, fondamant divariant deus ar vam-muzur, eus a behini e zeo tennet ar muzuriou all, hac a zo hanvet *mètr*, pe *unite naturel*, abalamour ma zeo

bet qemeret eus an natur ; en muzurach an douar, ar pez a offr ar grouidiguez a vrassa d'an den, a certena, a divarianta.

— Ellout a refet-u explica demp penos e zeus ellet muzuri an douar evit formi ho mètr?

— Histor ha detaill ar muzuradurez bras-se bor c'hunduse re bell ; en em gontantomp da c'houzout penos an dud sqiantet bras pere a voar assuri demp en avanç ar poent just demeus an eclipçou, o deveus ellet muzuri reizamant ar c'hart demeus a dro ar bed

— Ha petra a brouv qementse?

— Gortozit ur moment. Ar c'hart deus an dro-se o veza reizamant muzuret, e zecmillionvet loden a zo bet hanvet *mètr*, muzur principal, eus a behini an hirder a zo eta evit güir ingal d'an daou-uguentvet millionvet loden demeus a oll dro ar bed, a behini en oll a zo divanc.

— Eleal, honnes a zo un ide gaer!

— Muioc'h eguet un ide eo ; beza e zeo ur feat, ur virionez : evel œuvrach Doue, pehini en deveus grêt an ên hac an douar, ar mètr a zo sacret ; n'en deò qet un hirder convenet, evel troad Charlamagn pe brec'h Napoleon, nac ur reglen pehini a ell en em alteri ; ar *mètr*, dleout a rân e repeti, eo an elemant demeus an oll muzuriou ; deus e hirder eo e furmer ar muzuriou lineer ; demeus ar mètr carre e rêr hini ar gorre ; demeus ar mètr cub (c'hoec'h façaden carre evel un dinç), re ar gontenanç ; anfin, deus à boez ur volum dour ingal da gub ar c'hanvet loden eus ar mètr e zeus formet ar *gram*, pehini eo an elemant eus an oll boeziou.

Ul lezen e deveus consacret an operation vras pe-

hini e deveus roet ur muzur güirion ha natur*el*, anzavet gant ar rêson, constatet dre ar c'harculiou, hac ar muzur-se a zo bet dediet d'an oll amzeriou, d'an oll bobliou (1)

Ar mètr e platin, metal divanc, a zo bet deposet er gampr al lezennou, evel goechal e Rom modelou ar muzuriou a vije deposet er c'hapitol, hac ar mètr model-se a zo bet hanvet *etalon prototyp;* ar mètr anfin, va mignonet, a zo ur monumant na ell biqen mancout, offret da gommerç ar bed oll, hac unan eus ar gloriussa disoloidiguez eus ar Franç, dleet d'ar c'hantvet diveza.

— Qementse oll a seblant deomp caer, mes n'en em gonçev qet qen êzet evel el lavarit.

— Sonjal a rit-tu penos me va-unan e meus e gomprenet diouc'h-tu ? Ar speret na disa qet oll en un tol; an nep a zesq lent, a zesq assuretoc'h eguet un all ; an application a ra an den savant, ha cetu eno perac ar feneant a vezo atao ignorant.

— Hac ar pez a zisqer re brim a ancounac'her er mèmes tra ; se eo ar pez na hean mestr scol va c'hommun da repeti, pehini en em disfi atao demeus a vemor ar vugale.

— Un den a sqiant vad eo ; ne ouzer qet an traou pa na ouzer nemet ar gueriou.

— Evelse, Autrou, eme unan eus al labourerien, eus a behini an tal hac an daoulagad a zisqeule an habitud eus ar reflexion, e pedin ac'hanoc'h da zont c'hoas var hoc'h explicationou. Concev a rân ervat ar mètr evel muzur a hirder, mes evit ar re all hac evit ar poeziou, ne meus evit c'hoas nemet un ide *dister avòalc'h* diouto.

(1) *18 Germinal bloavez* III.

— Mont a reomp d'o sclerât ha da fixa an ideou qenta-se, en eur heuill termeniou al lezen fondamantal (1); qemerit ur c'hrayon ha merqit.

Evit muzuriou ar gorre, evit an douarou, e zeus grêt ur muzur hanvet *ar*, ingal, en carre, da zec mètr a gostez.

— An draze a goncever ervat.

— Grêt e zeus, evit muzuri particulieramant ar c'heuneud da zêvi, ur muzur ingal d'ar mètr cub, pe, mar qerer, eus a ur mètr en teir gostezen, hirder, ledander ha dounder; hac ar muzur-ze a zo bet hanvet *stèr*.

— Mes mar en deus ar c'heuneud ouspen ur mètr a hirder?

— Neuze ar montanchou a zo disqennet e proportion, en hevelepfêçon da bresanti atao ar mètr carre.

— Evit an traou berus, ar greuniou, hac evit an traou sec'h, e zeus composet ur muzur eus a behini ar gontenanç a zo eus ar c'hub deus an decvet loden eus ar mètr; hac ar muzur-se a hanver *litr*.

— Guelet a rân ervat penos ar mètr a reol an oll muzuriou; mes evit ar poeziou, e rancfan caout explicationou all.

— Ezet e vezint. Demeus ar c'hantvet loden eus ar mètr e zeus formet ur c'hub; carguet e zeo bet a zour pur, pe rentet e temperadur ar scorn teuz hac ar boez eus an dour-se a zo bet hanvet *gram*.

— Evelse eta, dour ordinal, yen pe dom, na elfe qet servich da anavezout reizamant ar poez contenet en ur c'hub?

— Nan, rac an dour hac an traou berus o deveus pepini eus anezo ur bounerdet particulier,

(1) 18 Germinal bloavez III.

pehini a chench, herves an temperadur.

— Nac a brecautionou evit traou qer disterⁱ

— Traou qer disterⁱ Noc'h eus-u qet contet, c'houi etrezoc'h, marc'hadourien, peguement cant greunen hed a vuioc'h pe a nebeutoc'h a rafe, epad ar bloa, ebars en ur muzur eus a behini en em servichfet cant guech bemdez?

— Güir eo ze, hac eo'h ouzomp un dra benac var guementse.

— Er c'hredi a rân.

Hac an daou ozac'h en em lacas da c'hoarzin.

— Rêzon vat eta zo d'oc'h evessât, da ober attantion varnoc'h evit hoc'h interest commun, hac evit ampech procejou evel an hini e zoc'h o paouez coll ho taou. Gouezit eta penos ar muzur leal a zo, evel ar güir, instituet evit avantach an oll.

— Ia, Autrou, pepini e voüir.

— D'accord; mes gouezit ive penos peb güir a impos un dever, un obligation an eil en andret eguile. Poursuomp hon examin, eme mestr Pierrès.

Ar muzur a hirder a hanver. . . . . *mètr.*
An hini a horre. . . . . *ar.*
An hini a solidite. . . . . *stèr.*
An hini a gontenanç. . . . . *litr.*
An hini a boez. . . . . *gràm.*

Rac se, pemp hano principal da zelc'hel. Evit nebeut ho pe memor, an dra-se a yezo qen êzet dêc'h, m'en em disting peb seurt muzur d'ar c'hlêo dre ur son particulier. Ha ne deo qet simploc'h an draze eguet an niver eus an hanoyou ancien, a hend all seulvuioc'h danjerus, ma na sinifie qet alies ar memes guer evit sinifiâ ar memes tra.

Güir ê e zeo ret gouzout ouspen cant hano a vuzur

hac a boez evit ober ar c'hommerç er Finistèr, e Costez-an-Nord hac er Morbihan hepqen; mes ivez, penos planta er penn ho *deca*, ho *myria*, ho *hecto*?

E lec'h ar c'hant hano-se a vuzuriou, eus a bere e comzit, ne meus nemet daouzec, eus a bere ec'h ouzoc'h dija ar pemp qenta, hac an daouzec guer-se a lavaro tout.

— Penoș? pas muioc'h? Nebeut eo evidomp, ni pere a dle anavezout oll gantoniou Breiz.

— Pas muioc'h, va mignonet. Alòn, merqîtanê.

Deca, pehini a sinifi dec. . . . . 10.
Hecto, pehini a sinifi cant. . . . . 100.
Kilo, pehini a sinifi mil. . . . . 1000.
Myria, pehini a sinifi dec mil. . . . . 10,000.

Ar peder sinification-se a gantite a hanver multiplou, rac en eur unani anê pe d'an unite fondamantal, pehini eo ar *mètr*, pe d'an eilvedou uniteou pere a zo tennet diouto, da c'houzout eo : *ar*, *stèr*, *litr*, *gram*, e presanter, dre ur guer composet, an uniteou differant-se qen alies a vech evel m'en disqeus an denominatoret *deca*, dec; *hecto*, cant; *hilo*, mil; *myria*, dec mil.

Un daulennic vian pehini a meus em godel, hac euz a behini e roin copi dêch, a zisqeulo en e oll application ar sytem; ar pez a lavarer d'an daoulagad dre scrit en em gav atao d'an ezom, elec'h ar c'homzou a nich en ear. (1)

— Cetu aze hac a zo lavaret mad; mes pere eo an tri guer pere, gant an nao all a ouzomp dija, a dle completi an daouzec guer nevez a ra hoc'h oll affer, hac a rê demp qement a aoun?

— An tri guer-se a hanver diminutivou.

(1) Taulen ar muzuriou leal en em gav e fin al levr-mà.

--- Petra eo un diminutif?

--- Un esprimidiguez pehini a zisqeul ar li dost pe an nebeuta brasder demeus a un dr demeus a ur yar e zeus grêt ur yaric; deme loë e zeus grêt ul loëic; un oan, un oanic.

--- An dra-ze a gonçever.

--- An diminutivou a *deca*, dec; a *hecto*, *kilo*, mil, o deveus an avantach brâs da zi nombrou dre decvedou, cantvedou ha mil pa n'en deveus ar zero nemet ar galloud da v dre dec'an nombrou da bere e zeo unanet.

--- Ha penos e hanvit-u an diminutivou-s

--- O lienvel a ràn *deci*, *çanti*, *milli*.

--- Cetu aze, Autrou, n'en déo qet gre grenn, hac e tevinàn ractal penos an draze decvet, cantvet, milvet.

--- Mad evelse; mes grit an application e d'ar mètr pehini a dremen araùc tout.

--- An draze a ra *deci-mètr*, *çanti-mètr*, *milli*

--- Hac ar gram?

--- *Deci-gram*, *çanti-gram*, *milli-gram*.

--- Matoc'h c'hoas, va mignonet. Entent mad bremâ an avantach a ro evit ar gontchou minutionou hac ar multiplou pere en em app oll muzuriou evit diminui an nombr pe e gre meus a un decvet, a ur c'hanvet, a ur milvet? zuriou a hirder, dre exempl, e lec'h tôaze troatadou, meutadou, lignennou, n'oc'h e nemet un urz a zivizion dre dec, dre gant, d merqet reizamant var ar muzur : hac evit peguen êzet, dre ne zeus mui nemet diou g chiffrou, e lec'h teir, e lec'h peder!

--- Se zo güir, gouscoude. Mes, penos,

oad, e teufemp da zesqi un arithmetic neve?

--- N'eus qet a arithmetic neve, rac n'eus qet a nombrou neve, nac a c'halloud neve: ar fêçon da garculi a chom ar memes tra, sepet an application neve, pehini en rent ezetoc'h, ha qen simpl; ma zon certen e tisqot anê gant ho mestr scol, en diou pe deir guentel.

--- D'am oad, mont da guemer qenteliou! eme unan eus ar goaset.

--- Ar vuez a zo un discadurez cuntinuel, eme mestr Pierres; re eurus c'hoas pa n'hon eus qet da zizisqi ar pez a zo fals evit e remplaci dre ar pez a zo güir. Tremenomp adare bremâ en hor memor ar pez hon eus expliqet.

--- Selaou a reomp.

--- Evel na zeus nemet ur justiç evit an oll, ha ma zoar oll ingal dirac ar justiç, e vez disurz ma rënfe ur poez hac ur poez all, ur muzur hac ur muzur all: talvoudec eo d'an ezetamant, da surete afferaou ar c'hommerç, ma rënfe ar memes poeziou ha muzuriou en oll vroyou.

--- Ni garfe ervad se, rac pa hon eus pe hed, pe amann, pe anfin ur varc'hadourez all benac da voerza, e zeus contchou eus an diessa da ober.

--- Joaüs bras oun demeus ho tistro d'ar rêson, pehini a fell e servichfe d'ar re all ar pez a zo mad evidomp, evit ma en defe pepini e loden.

--- Qementse zo ententet mad.

--- Poursuomp, va mignonet. Gouzout a rit penos ar metr. . . . . .

--- Eo jad ar poeziou hac ar muzuriou.

--- Mad evelse; hac ouspen, e zeo divariant.

--- Evel an douar muzuret gant an dud savant.

--- Gouzout a rit c'hoas penos e zeus formet muzuriou, en eur disconta demeus e lodennou cubou pe carreou decimal; rac se an *ar* a zo cant mètr carre; ar *stèr*, ur mètr cub; penos al *litr* a represant contenanç ar c'hub eus a un decvet eus ar mètr; ha penos anfin, ar *gram*, bepret buguel d'ar mètr, a represant poez ur çantimetr cub a zour; penos ar *c'hilogram*, pe, mar qerit, mil gram, a represant, dre ar memes princip, poez an dour dastumet ebars un decimètr cub, pehini eo al litr.

Ar pez a gomz d'an daoulagad, en em angrav güelloc'h er speret; ober a rèn eta presant dêc'h demeus a un daulen, e pehini e velot represantet ar pemp unite a form ar system metric. (1)

--- Bremâ, pa velomp anezo, netra na ell laqat o ancounac'hât.

--- Mes sonch oc'h eus-u ivez on daouzec guer principal pere a servich da application ar système metric decimal?

--- Perac e hanvit-u an daouzec guer-ze principal?

--- Abalamour en eur unani anê, ouz o c'hombina, e formont re all.

--- Compren a reomp : *hècto*, cant; *ar*, cant mètr carre; *hectar*, cant güech cant mètr carre, pe dec mil mètr carre.

--- Mad evelse, va mignonet; me ho trugareca ervad. Lavaret a remp eta en em gompos ar système demeus a zaouzec guer, hac e c'houlennen ouzoc'h ha c'houi a elle o repeti din en o urz.

--- Dies bras e ve; an dra-se en em vrouill c'hoas en hor penn.

--- Evit renta an dra-se sclêroc'h da gompren,

(1) An daulen a zo e fin ar levr-mâ.

e tiviziomp ar gueriou-se è teir loden, evellen :

Ar c'henta a zisqeus ar pemp unite a vùzur hac a boez a anavezit dija qer reiz : *mètr, ar, stèr, litr, gram*, evit formi ar muzuriou a hirder, a c'horre, a solidite, a gontenanç, hac a boez.

An eil loden eùs ar gueriou nevez a zisqeuz ar pêvar nombr decimal : *deca, hecto, kilo, myria*, evit multiplia hep nep differanç an uniteou metric dre dec, cant, mil, ha dec mil.

Anfin, an deirvet loden a zisqeuz an drivet nombr divizer pe fractioner decimal pere hon eus hanvet *deci, canti, milli*, evit disqeuz an decvet, ar c'hantvet, pe ar milvet loden eus ar mètr, eus an ar, eus ar stèr, eùs al litr, eus ar gram. Ha n'en deo qet qementse oll simpl bras? Daouzec guer evit represanti hano ar muzuriou, deus o multiplou, deus o fractionou? daouzec guer repetet dre oll, hac eus a bere ar sinifianç a zo ar memes tra e Montroulez, e Castel, e Landivisiau, e Landerne, e Lesneven, e Brest, Qemper, Guened, Sant-Briec, Guengamp, Landreguer, Lannion, ha dre oll : daouzec guer anfin, adoptet gant an estranjourien, hac int a ell beza ignoret gant ur güir Breiziad?

— Ni zo deus hoc'h avis : an dra-ze ne voa qet qer dificil.

— Ha penos sonjal, va mignonet, e zeo tud savant, tud puissant deus a Franç, pere a voar implija o güizieguez d'an traou burzudeta, o devije imajinet, pa zoa qestion eus a vuzuriou hac a boeziou, combinesonou compliqet na elje an oll compren! Ne zeus netra a vad, a util, nemet ar pez a eller da zisqi ezetamant.

— Ia, pa zigüez da dud vad eveldoc'h caout

ar vadelez da instruj tud ignorant eveldomp-ni.

--- Lavarit qentoc'h : Pa gaver tud pere a fell dê crvad selaou ar guelennadurez a roer dê. Hep an attantion ne zisqer nêtra.

--- Se eo ar pez a lavaràn bemdez d'am bugale intourdi, pere a zistro diouz ar scol qer scanv a ziscadurez evel pa voant e vont.

--- Cetu eta c'houi certen mat demeus a utilite hac eus a simplicite ar system decimal demeus ar poeziou ha muzuriou ?

--- Ia certenamant. Ho trugareeat a reomp deus hoc'h explicationou, hac ho pedomp da rei deomp an tamic paper ho poa promettet deomp.

Amâ, mestr Pierrès a roas dezo taulen ar muzuriou leal.

CHABISTR III.

Demeus a ingalder ar Moneiziou, ha demeus o c'henaccord gant ar Poeziou ha Muzuriau.

En eur baea al litr güin, ar c'helennour afêçon a reas observi d'an daou ozac'h penos e ve en vean ar muzur hac ar poez ingal, ma na ve qet ivez ar moneiz; rac, emezàn dezo, ar moneiz pe ar paper pere a represant e dalvoudeguez, a zo evel ar c'hontrepoez deus an traou a verzer, deus al labouriou a rêr, deus an transportchou, deus ar servichou; anfin, demeus a guement tra a rêr e pris a arc'hant.

--- Penos hon eus-ni ellet ancounac'hât ar poent qen necesser-se ?

--- Al lezennourien o deveus pourvezet dre lezen font ar system : ar franc eo an unite eus ar moneiz,

divizet en decimou ha çantimou. Evelse ive, peseurt facilite admirabl evit an oll gontchou !

--- Pell amzer zo e santomp se.

--- Mes, anavezout a rit-u ar rapport a zo etre ar moneiz hac ar poez?

--- Da betra e ve mad se?

--- Dabord da anavezout talvoudeguez leal ar moneiz-se, eus a behini peb den en deus ar güir da exija an appoent, mar deo alteret : rac se, ne zeus nemet paea dèc'h cant franc, pe en peziou a unan, a zaou pe a bemp franc ; dre ma tle ar c'henta eus ar peziou-se poeza lealamant pemp gram, an eilvet dec, hac an drivet pemp-varnuguent, e tleit receo un anter kilogram pe pemp cant gram, hac oc'h eus ar güir da exija an nombr a c'hramou a vancfe evit peur-ober ar poez fixet. Er memes tra eo deus ar moneiziou all.

--- Ha c'houi elfe rei demp taulen ar rapportchou demeus ar speçou differant o deus cour e Franç, gant indication o foez?

--- Gant plijadur vras ; cetu-hi amâ : (1)

--- Ho trugarecât a reomp ; an draze a ell servich da ziou dra : dabord evit constati poez ar sommou a recever ; goude, pa doueter var poeziou ar varc'hadourien, var creyer ar brenerrien amann, ha var an oll muzuriou, ec'h eller ober ar gomparêson, da behini n'en em depordent qet. Gant arc'hant er godel, pepini a ell en em assuri eus a ze. Certenamant, ar system metric a zo un dra gaer ; evelse ive me rayo e respeti er gommun e pehini e zòn mêr.

Evelse eo e teuas, ouz en em renta d'ar virioue ha da breuvennou mestr Pierrès, ar c'hóssa eus an daou den-mâ da veza diouc'h-tu ar ferma souten demeus

(1) An daulen-ze a zo e fin al levr-mâ.

a un institution « *eus a behini ar gonception a enor ar muia ar speret humen*, hac a behiñi an destinadurez a zo da zont da veza commun d'an oll nationou. (1)» Se a voe vœu Napoleon, pehini *a felle ul lezen, ur poez, ur moneiz* dindan mercou differant. (2)

CHABISTR IV.

Danjer demeus a usach ar Poeziou hac ar Muzuriou ancien.

Joaus bras demeus an issu vad e zoa o paouez obten dre ar rêson, mestr Pierrès, en eur starda e zorn d'ar mêr, a reas dezàn ân discoursic-mâ :

« An ignorant n'en deo nemet ur feneant pehini ne gred qet, rac ne fell qet dezân desqi : dispriza ra ar pez ne voar qet, hac e varn qement so evel a ra un dall deus al liouyou. Ar güir anaoudeguez eus ar pez a zo util a assur peoc'h ha honeur an dud. Piou a elfe conta an difficulteou, an discussionou o deus lec'h en Franç en ur bloa hepqen var lealdet ar poeziou ha muzuriou, eus a bere al lezen e deus evit objet da voarantissa an oll ! Mes, sònjal a rit-u, Autrou mêr, e zeo facil obten ar goarantiachse hep ar sicour, hep ar sclêrijen a c'houlen peb tra evit beza pratiqet utilamant ?

— Ha c'houi elfe, eme ar mêr, va renta capabl d'en em difen va-unan a enep fraudelez ar varc'hadourien, ha da assuri da dud va c'hommun ar goarantiach a zeziràn evidòn va-unan? rac, arauc tout, *da bepini e hini.*

(1) Discours an A. marqis de la Place da gampr ar pared, 22 mae 1838.
(2) Memorial enezen Santez-Helena, e pelec'h eo maro Napoleon.

— Da bepini e hini, daccord; mes gant condition da nonpas nouzoud da voulriou an nessa. Qent mont pelloc'h, touit din raetal e refot terri publicamant, en eur antreal en ho commun, ho poeziou hac ho muzuriou ancien, pere a zo difennet, abalamour ma zint faus, ha contrel d'al lezen.

— Me en tou dêc'h, eme ar mêr.

— Mad eveise; rac ar güella sermon, ar güella ordrenanç, eo an exempl ha nonpas ar gomz.

— Torret e vezint, m'en assur dêc'h, rac me zo marc'hadour hed, qeuneud hac amann; hac ar re all a dleyo ober êr memes tra qerqent.

— Ervad a reot : an oll a dle en em gonformi d'al lezen : lennit ar C'hod; pa brononç ur boan pe un amand, ne lavar qet : *hen a hen*; mes *nep piou benac* a implijo poeziou ha muzuriou na vezint qet conform d'al lezen, pe piou benac en devezo tromplet dre usach poeziou pe muzuriou faus. Dalc'hit ar principse evit certen, penos an ingalder deus ar moneiz en em liam stard da hini ar muzur. Pebes confusion, ma rafe pepini e boez, e arc'hant! ar goad a ruilfe souden e peb marc'hat. Princip fondamantal : *D'ar Gouarnamant hepqen ec'h apparchant da etablissa ha da gonservi lealdet ar moneiz hac ar muzuriou.*

Ar güerzer gant faus poeziou a eller, hep lavaret re, comparachi ouz ar fals-moneizier, mar paeer anezàn en arc'hant mad.

— Penos eta, Autrou?

— Dre ur rêson simpl : mar teuer dre ar faus muzur, da receo pemp dre gant a nebeutoc'h deus a ur varc'hadourez a dalvesse cant franc, ha ma teufet evit e baea, da gonta dezàn uguent pez a 5 franc, e zeo certen mad penos nontee eus ar peziou re a

vije suffisant evit ar baeamant. Dre effet ar flauderez e zeus teuzet unan en dorn ar prener; hac an alteration-se, an diminution-se euz an dalvoudeguez, piou en deus e broduet?

— Ar güerzer, hep douetanç.

— Ia, ar güerzer, pehini, deus a ur muzur fals hepqen, en em ra qement all a beziou mad a voneiz. Ar güerzer, e qementse danjerussoc'h eguet ar falsmoneizier, eus a behini ar pez, en diſin, n'en em deuz nemet en dorn unan hep muiqen.

Rac-se, Autrou mêr, nep exception ebet en accomplissamant un dever a ra güir an oll; hac a hend all, ha neo qet bet scrifet : Ne pezo qet ur poez hac ur poez, hac ar balanç flaudelus ha ne deo-hi qet en abomination dirac Doue?

— Dirac Doue! dirac Doue! ia; mes ar varc'hadourien ne doujont qet nemeur anezàn.

— Ur maleur bras eo; rac, anes se, n'ho pe petra da ober evit assuri al lealdet en ho commun; mes, pa zeo autramant, pa zeo güir an nerz just demeus al lezennou ha demeus ar vajistratourien a dle presta e zicour d'an oll, na espernit qet ar poursuou a enep ar feiz fall.

— Nebeut a aoun e zeus diouz an amand, hac ar profitou a zo en-tuont dezàn

— He bien! grit neuze calz a drous, calz a vrud: ra deuyo an hini n'en deus aoun na diouz Doue na diouz an amand, da gavout aoun da goll e reputation a honestis. Pa na eller touch ar speret, e zeo ret en em guemer ouz ar matier.

— Mes c'hoas e zeo ret din gouzout penos, hep re a studi, ec'h ellàn laqat menteni ar reglamanchou var an ingalder. Ezet eo dèc'h sclêrijenna ac'hanòa

var sé oll; rac gnelet a rân ec'h ouzoc'h tout.

— Tout? oh! nan; mes an nebeudic eus a veur a dra. Lennet e meus meur a levr, hac e meus dalc'het em memor ar pez necessera, hac a zebitân gant plijadur vras d'an neb a ra din an enor d'am zelaou. Marteze oc'h eus-u ive lennet *Simon a Vontroulez, ar Beilladegou, ar Pautr côs Richard*, hac al Levric bian grêt evit prepari da zesqi anavezout ar Poeziou ha Muzuriou neve, pehini a dle beza bet distribuet, er Finistèr hac é Costez-an-Nord, er bloa tremenet.

— Oh! ia, ha gant plijadur vras, m'en assur.

— Var ze e sònjân ec'h ouzoc'h un dra benac'eus ar Poeziou ha Muzuriou neve?

— Un nebeudic. Beza ho pefe-u ar vadelez da zont c'hoas d'o explica din?

— Ia, gant joa, varc'hoas; e foar Montroulez, ha var blacen ar Marc'hallac'h memes; rac var ar c'hamp a vataill eo e tisqer ar brezel. Nep na vel an dud nemèt el levriou, na studi qet an den ebars an den; a ello comz, scrifa ervad, mes ne yêlo qet é founç an traou; dre an œuvrach eo é teuer da vèza artizan.

— Qen a vezo eta varc'hoas evit hon experiançoù.

— Ia, hon experiançou; ar guella instruction eo.

CHABISTR V.

Demeus a ingalder an instrumantchou a servich da boeza ha da vuzuri.

An deiz varlerc'h mestr Pierrès ne voa qet c'hoas savet pa erruas e vignon eus an deiz arauc d'e guemer evit mont gantân da evessât var an instruction a voa bet pometet dezân.

--- Penos e tigüez, eme ar mêr, en eur vònt assambles gantàn, e qemerit un interest qer bras da guèment a sell ouz ar Poeziou ha Muzuriou?

--- Eleul, eme mestr Pierrès, ganet oun papur, hac e meus labouret evit beva, hep na labouras biscoas den evidòn hep beza paeet. En eur souffr, e meus disqet souffr gant ar re all; yaouanc e meus gouezet petra a dalveze ar bara a c'hounezer gant poan, ha peguen calet eo güelet unlevi deomp dre ar flauderez un daro eus ar pez zo gounezet. Neuze e prometis ervad ampech, ar muia possubl, epad rën va buez, ober d'ar re all ar gaou am boa aoun a ziguesche ganén va-unan.

--- Qemeatse am nerza er volonte da asseuri em c'hommun lealdet debit an oll varc'hadourez.

--- Beza e vec'h en effet moralamant responsabl demeus al laeronciou bian mezus-se pere a elfec'h da ampech : protection an autorite a laca tud ar gommun d'en em attachi dezi : ur mêr evesiant ha just en devezo atao evitàn moeziou tud e gommun.

--- Dre betra, eme ar mêr, e zeomp-ni da gommanç hon examin? Ma antrefemp e stal ar boulanjer a zo aze, evit güelet penos e poez e vara?

Mestr Pierrès, en eur abordi anezàn, a c'houlennas outàn daou kilogram bara e pris an tax.

--- Cetu aze, eme ar boulanjer, ur bara a 2 kilog.

--- Neo qet ur bara eus a ur seurt poez convenet, *pehini na ellit qet poaza da boent;* mes bara eus ar poëz a c'houlennàn ouzoc'h, en eur e laqat er valanç.

--- Er valanç! er valanç! eme ar boulanjer; jamès n'en em servichàn demeus a valançou.

--- Fall a rit; laqit enne ho para a 2 kilog.

An operation grêt, e vanqe un hectogram, a eure

mestr Pierrès renta dezàn ouspen. Ur baourez qèz mam a famill a recevas ar bara, gant an appoent, pehini, e-unan, a reas dijuni unan eus e bugale.

--- Ar miserabl! eme ar mêr, pehini a laer evelse bep mintin dijuni cant crouadur! Ar guentel a zo mad, ha pa vezin distro d'ar guêr, me a ray embann e zeo d'ar pris-ma-pris an anter-kilogram e tleer güerza ar bara; a hend all, d'ar voulanjerien da ober anê bras pe vian, pa ne voarantis se netra.

--- Ma antrefemp bremâ e stal ar varc'hadourez saon, eme mestr Pierrès?

--- Antreomp eta, eme ar mêr.

En eur antren, mestr Pierrès a c'houlennas moneiz deus a ur pez a bemp franc, hac a voa rognet. Goude beza en examinet, ar vreg a lavaras ne roje evitàn nemet 4 franc 50 çantim.

— Ma, eme mestr Pierrès, beza e vezo a rest evit pea ar saon e zit da voerza din.

— Ar vreg, presset bras, a dolas ar saon er valanç.

— Douçic, douçic, eme mestr Pierrès : accord mad omp var ar varc'hadourez hac ar pris; mes dre ma oc'h eus examinet mad va arc'hant, e fell din ivez examina ho poeziou hac ho palançou.

— Va foeziou ha va balançou a zo reiz, emezi.

— Güelomp ta dabord, ho palançou, pere a dlefe beza stribillet en ur fêçon da laqat anê da voujal facil; en em assuromp ive ha just eo goalen ar valanç.

Ha mestr Pierrès a dennas deus e c'hodel daou boez absoluamant er memes tra, hac a laqas en diou bladen : an hini e pehini e voa bet laqet ar saon a goezas ractal; ur poezic laqet en eben o ingalas.

Ho palançou a zo faus, ho palançou a zo foll; me voar ho truc, ha penos e tromplit indignamant; mes,

güelomp ivez eben, eme mestr Pierrès d'ar vreg. Homàn zo bouzard, emezàn.

— Penos bouzard, eme ar vreg?

— Ia, bouzard, p'eo güir ajoutamant ur milvet (1) deus ar poez ne ra qet dezi soubla er c'hostez ma zòn a paouez e blaci; ia, goal vouzard, hac er c'hostez opposet d'ar varc'hadourez.

— Hoc'h affer eo qementse, eme ar vreg e coler? ha c'houi zo verificatour?

— Muioc'h eguet se, rac consommatour òn; difen a ràn va arc'hant; n'eo qet hepqen foll, faus ha bouzard ho palançou; mes ouspen se : ar poez a meus em dorn a zo diblommet, hac e zeo michanç abamour da ze oc'h eus e zistroet ouz ar poençon. En em c'hortozit d'hon testeni dirac an tribunal, e pelec'h e vezot galvet embêr. (2)

En eur sortial demeus a dy an affronterez-se, mestr Pierrès a garculas ec'h elle an tam friponesse destum epad ar bloa meur a gassedad saon divar goust Janned ha Guillemet, ha ober yalc'h mad.

— Cont grêt eus a broduou ar c'hontributionou indirect, emezàn d'e gompagnon, me souten penos infidelite ar muzur hac ar poez a zirob muioc'h a arc'hant d'ar bobl!.....

— Ne vezo mui em c'hommun evelse, eme ar mêr.

— N'em boa-me qet rêson da lavarat penos ar valanç flaudus a zo un abomination? Petra c'hoarvesse, ma ve un debitant poultr pe batun en em servichfe dioute?

---

(1) An instructionou ministeriel zo c'hoas rigoriussoc'h : exija reont e vouchfe ur valanç gant un daou vilvet a boez.

(2) *En* defaut a rapporichou, ar breuven dre destou zo recevet dre an *articl 154 demeus ar* C'hod a brocedeur criminal.

— Ne ve qet eta er memes tra?

— Nan, hep douet; an dra a zo grevussoc'h. Ar butun a voerzer e rêson a 4 franc ar 500 gram; ma na fournis qet stat fall balançou ha poeziou an debitant 450 gram d'ar c'honsommatour, en devezo güerzet e vutun e rêson a 4 franc 40 çantim: piou en devezo profitet eus ar som-ze?

— N'en deo qet an tenzor, mes an debitant, a respontas ar mêr.

— Rac se eta e zeus friponneres, profit injust; recommandi a ràn dêc'h an debitantet-se.

— Me a evessâo anezo, bezit certen.

En eur dremen coc'hi an hed, e pelec'h a hend all e rêt usach eus ar muzur leal, mestr Pierrès a reas observi penos, e lec'h en em servicha demeus ur reolien da rastella, ec'h implijet un dra disingal.

— Mar deo güir, emezàn, e zeo e vean ar poez just, ma n'en deo ar balançou reiz, e zeo ar memes tra deus ar muzur, ma n'en deo ar fêçon d'en implija ar memes hini.

— Convertisset d'an ingalder, ar marc'hadour hed a guendalc'has calz var ar poent-se, hac a zisqeùzas ar pez a ellet gounit pe goll er fêçon-ze da voerza, ouz en em viret d'en em gonformi d'ar reglamanchou.

— Ha n'elfet qet, emezàn da vestr Pierrès, güerza an hed en sier demeus a ur gontenanç leal?

— Piou a c'hoarantisso ar gontenanç-se dêc'h? Hac ellout a ra an ingalder depanti demeus ur pleg pe deus a un ourled? Ne zeus a vuzur ingal nemet ar re pere, goude beza bet etalonet ha verifiet, a zo merqet demeus ar mercou ordrenet.

— Ne accordit qet eta ec'h ell ar voqennou represanti ur certen nombr a hectolitrou, a litrou?

— An dra-se a ve hep douet da zezirout; mes penos goarantissa an defautou a zepant demeus ar c'helc'hou, deus a ur rabalach, demeus a bep seurt accidantchou, enep pere intervantion an autorite a vez impuissant.

— Neuze ec'h eller recouri d'ar jauch.

— Oùnnes zo un operation divoarant.

— Me grede e voa ar jauch ur muzur leal.

— En em drompla a rêc'h. An instrumant-se, composet demeus a ur voalijen diviset, na ell servichout *nemet du estimout*, dre sicour ar c'harcul, ar gontenanç eus ar voqennou, tonnellou pe barriqennou, ha barillou all. Ur muzur leal, er c'hotrêt, en deus e voarantiach ennàn e-unan. Concev a rêr eta penos ar Gouarnamant n'en deus qet ellet receo, evit se, ar jauch hac ar fèzonniou differant a bère an effet ne dint qet accord etrezo.

— Difennet eo eta en em servicha ouz ar jauch?

— Nan, mar qemer ar prener hac ar güerzer anezàn evel poent font evit talvezout ar gontenançou; mes mar deus contestation, e zeo ret, evit achui an disput, caout recours d'ar muzur hepqen a ell ar barner anzav, hac e implija evit constati, dre ar golonter, ar *gontenanç* eus ar variqen *en litr;* rac, en repeti a ràn dêc'h, adalec ma tiviser d'ar *muzur* pe d'ar *poez*, ne zeus mui nicun nemet ar re anavezet gant al lezen : hep ar princip, na ve nemet confusion ha dizurz; rac, evel a lavare un deiz ur membr eus ar c'hademi a sqienchou moral : *sourcen ar güir eo avantach an oll, ha ne zeus nep güir na impos un dever.* Hoguen, Autrou mêr, ar güir hac an dever a dle bale assamblés evit douguen o frouez naturel : peoc'h ha boneur an oll.

— Güir eo penos, ma rafe pepini ar pez a dle, au hucherrien hac ar brocuroret na uzfent qet nemeur a lipu; mes, distroomp d'hon afferaou. Guelet a rân ur payzant o clasq güerza ur c'harad qeuneud: ha ret e ve dezàn e vuzuri gant ar stèr?

— Qementsé a zepand eus ar gonditionou.

En effet, eme mestr Pierrès, ellout a rêr güerza a drac pe a estim, ha neuze ar voerz a zo parfet, hep na ve ret conta, poeza pe muzuri (1); mes, mar boar convenet eus ar c'hontrel, an traou güerzet a chom e risq ar güerzer, bete ma vezint bet contet, poezet pe muzuret. (2)

— An draze zo mad evit ar varc'hadourez; mes pa brener douar, hac ober a rêr er memes fêçon?

— Ia, ma ne c'hoarvez nemet da zelivra ar gontenanç, evel ma zeo merqet er c'hontrat dre verq ar men harz, ar pez a zo hanvet gant an dud a lezen *ur c'horf certen ha disclêriet;* mes ma ve bet grêt ar voerz gant disclanation ar gontenanç *e rêson a guement-ha-qement ar muzur,* ar güerzer a zo oblijet da zelivra d'an acquisitour, mar er goulen, ar gantite merqet er c'hontrat; ha ma ne deo qet possubl se dezàn, pe ma n'er c'houlen qet an aquisitour, ar güerzer zo oblijet da souffr un diminution a bris. (3)

— Er memes fêçon, eme ar mêr, pa zeo grêt ar voerz da guement-ha-qement ar muzur, mar deo ar gontenanç brassoc'h eguet an hini merqet er c'hontrat, an acquisitour a dle caout ar choas da fournis ar supplemant eus ar priz pe d'en em desista demeus ar c'hontrat.

— Comz a rit evel ar C'hod, eme mestr Pierrès d'ar mêr.

(1) Cod civ. art. 1586. (2) Cod civ. art. 1585. (3) Cod civ. art. 1617.

— Penos eta, me àm bije devinet al lezen?

— Ia ; evit caout un nerz real , e tle beza ar rèson scrifet, hac evel ma er zant ur speret ëon ha just; mes evel ma zeo ret caout reoliou da bep tra, ha nonpas clasq procejou evit traou re dister, ar C'hod, a behini ar but a zo da dec'hel ouz ar procejoù, en deveus ajoutet (art. 1618) penos ar faculte accordet d'ar prener da baea au nemorant a vuzuriou, pe d'en em desista, na ve nemet e câs ma ve an nemorand deus a un uguentvet en tuont d'ar gontenanç disclêriet. An disposition just-se en em applic d'an oll goerzou a vadou. (art. 1619)

— Ha güir eo penos, adalec an devez qenta eus ar bloa 1840, na vezo mui ellet, memes etre nep den pe dirac noter, merca ar muzur ancien var ar c'hontrajou?

— Se eo ar pez a lavar guer evit guer al lezen nevez. (1)

— Pebes ambaras! ret e vezo eta laqat arpanti?

— Ia, mar güerzer diouz ar muzur.

— Mes, ha na elfet qet en em servicha demeus a daulennou a gomparêson?

— Danjer a zo d'en ober; rac, en lavarat a ràn c'hoas dêc'h : ar muzur original ne rën mui ; hoguen, ar muzur leal, eo ar güir, hac ar gomparêson a deu ar feat differant eus ar güir. A eneb an errol-se eo e zeo felvezet d'an assamble constituant miret an oll. (2) Comz a rit eus a ambaras; hac én a vez unan brassoc'h, m'en lavar, eguet caout da choas etre meur a gomparêson deus a ur memes muzur? Pehini eo a eller credi an hini mad, d'an ampoent

(1) Art. 5 eus a lezen ar 4 eus a vis Gouere 1837.
(2) Araoc-propos eus a lezen an 8 — 15 Qerzu 1790.

an titr *amprouet*, da lavaret eo, ar muzur güirion, ne deo mui nemet ur sonch hep preuven, un histor incerten, hac evel a leverer, un a-dost-da-vad.

— Eh bien, neuze me breno a drac, pe e laqin arpanti.

— Hac e reot ervad. Laqit eves mad, a hend all, da veza laqet en amand a 10 franc, en eur scrifa var ho cayerou an hanoyou ancien. (1) Nep a fell beva tranqil, a dle en em gonformi d'al lezen?

— Neuze eta melinerien va c'hommun a ya da gaout un toullat procejou, ma qendalc'hont da nonpas en em gonformi d'al lezen.

— Beza o deveus-int da viana poeziou ha balancou, evit ellout constati ar gantite a hed a gonfier dezo evit o laqat en bleud?

— Na fell qet dê caout; pe mar o deus, e zeo ur meubl inutil.

— Ha c'houi, mêr, protectour d'an oll, oc'h eus permetet an abus-se, d'an ampoent ma zeus tost da 400 bloas êc'h exijet outo ur memes goarantiach, evit o oblija *da renta poez evit poez!* (2)

— Oh! me vouio o oblija da ze.

— Hac e refot a hend all voëll, Autrou mêr, ma zeo qer sacr depot an hed en ur velin, ma ne zeo qet volonter, mes *necesser*, evel depot effejou ur beacher en un hostaliri. (3)

N'en deo qet avoalc'h, eme mestr Pierrès, accepti cargou, ma ignorer an deveriou hac ar pez a zo ret da ober evit o c'hundui ervad.

— Qement a draou zo da c'houzout, qement a lezennou, qement a scridou a zigasser deomp, m'en

(1) Lezen ar 4 Gouere 1837. (2) Ordrenanç mis Gueanour 1470. (3) Cod civil, articl 1952.

— Penos e tigüez, eme ar mêr, en eur vònt assambles gantàn, e qemerit un interest qer bras da guèment a sell ouz ar Poeziou ha Muzuriou?

— Eleul, eme mestr Pierrès, ganet oun papur, hac e meus labouret evit beva, hep na labouras biscoas den evidòn hep beza paeet. En eur souffr, e meus disqet souffr gant ar re all; yaouanc e meus gouezet petra a dalveze ar bara a c'houezer gant poan, ha peguen calet eo güelet anlevi deomp dre ar flauderez un dara eus ar pez zo gounezet. Neuze e prometis ervad ampech, ar muia possubl, epad rën va buez, ober d'ar re all ar gaou am boa aoun a ziguesche ganén va-unan.

— Qemeatse am nerza er volonte da asseuri em c'hommun lealdet debit an oll varc'hadourez.

— Beza e vec'h en effet moralamant responsabl demeus al laeronciou bian mezus-se pere a elfac'h da ampech : protection an autorite a laca tud ar gommun d'en em attachi dezi : ur mêr evesiant ha just en devezo atao evitàn moeziou tud e gommun.

— Dre betra, eme ar mêr, e zeomp ni da gommanç hon examin? Ma antrefemp e stal ar boulanjer a zo aze, evit güelet penos e poez e vara?

Mestr Pierrès, en eur abordi anezàn, a c'houlennas goutàn daou kilogram bara e pris an tâx.

— Cetu aze, eme ar boulanjer, ur bara a 2 kilog.

— Neo qet ur bara eus a ur seurt poez convenet, *pehini na ellit qet poaza da boent;* mes bara eus ar poëz a c'houlennàn oüzoc'h, en eur e laqat er valanç.

— Er valanç! er valanç! eme ar boulanjer; james n'en em servichàn demeus a valançou.

— Fall a rit; laqit enne ho para a 2 kilog.

An operation grêt, e vanqe un hectogram, a eure

mestr Pierrès renta dezàn ouspen. Ur baourez qèr mam a famill a recevas ar bara, gant an appoent, pehini, e-unan, a reas dijuni unan eus e bugale.

--- Ar miserabl! eme ar mêr, pehini a laer evelse bep mintin dijuni cant crouadur! Ar guentel a zo mad, ha pa vezìn distro d'ar guêr, me a ray embann e zeo d'ar pris-ma-pris an anter-kilogram e tleer güerza ar bara; a hend all, d'ar voulanjerien da ober anê bras pe vian, pa ne voarantis se netra.

--- Ma antrefemp bremâ e stal ar varc'hadourez saon, eme mestr Pierrès?

--- Antreomp eta, eme ar mêr.

En eur antren, mestr Pierrès a c'houlennas moneiz deus a ur pez a bemp franc, hac a voa rognet. Goude beza en examinet, ar vreg a lavaras ne roje evitàn nemet 4 franc 5o çantim.

— Ma, eme mestr Pierrès, beza e vezo a rest evit pea ar saon e zit da voerza din.

— Ar vreg, presset bras, a dolas ar saon er valanç.

— Douçic, douçic, eme mestr Pierrès : accord mad omp var ar varc'hadourez hac ar pris; mes dre ma oc'h eus examinet mad va arc'hant, e fell din ivez examina ho poeziou hac ho palançou.

— Va foeziou ha va balançou a zo reiz, emezi.

— Güelomp ta dabord, ho palançou, pere a dlefe beza stribillet en ur fèçon da laqat anê da voujal facil; en em assuromp ive ha just eo goalen ar valanç.

Ha mestr Pierrès a dennas deus e c'hodel daou boez absoluamant er memes tra, hac a laqas en diou bladen : an hini e pehini e voa bet laqet ar saon a goezas ractal; ur poezic laqet en eben o ingalas.

Ho palançou a zo faus, ho palançou a zo foll; me voar ho truc, ha penos e tromplit indignamant; mes,

CHABISTR VI.

Demeus a implich an instrumantchou da boeza ha da vuzuri.

Netra na domma an eil den diouż eguile evel purete an intantionou hac ar c'hoant da ober ar vad. Mestr Pierrès hac e zisqibl a leinas assambles evel daou vignou côs : diou vech e rejont muzuri en o fresanç al litr güin a evjont, ouz en em aulieteni demeus a draou util hac agreabl.

O veza êchu lein, e tistrojont d'ar marc'hat, e pelec'h mestr Pierrès en devoe an occasion da ober remercout d'ar mêr meur a zireizamant a zougue calz a noas d'an ingaldet ha d'al lealdet.

— Ar verification alies a zo justamant recommandet dre an ordrenançou, ha güelit peguement e zeo necesser quementse, eme mestr Pierrès, en eur disqeuz balançou pere o devoa tammou plom pe neud arichal, hac ar brancard avrenjet evit o ampech da vont ha da zont libramant. Disqeuz a rè dezàn ive re-all n'o devoa qet o ados, ha na ellent qet dre ze merqa reiz o mouvamant. Ar balanç faus, emezàn, a zo bet gant rêson comparachet d'ar poez faus, hac ar marc'hadour pehini en deus balançou a bere an eil bladen a zo pounneroc'h eguet eben, zo reputet beza bet grêt usach diouto. En effet, dre n'en deus qet re-all var e daul, necesseramant en deveus dleet trompla ar prener.

— An draze a seblant din-me rêsonabl, a lavare ar mêr; ar marc'hadour a dle anavezout e valançou, ha na ell qet digareal câs ignoranç var ze.

— Mes, petra a sonjit-tu deus ar c'hreyer?

— Un instrumant êzet bras eo da zouguen, pehini, hervez hirdet e vranc, a ell servichout da boeza calz a varc'hadourez; gouscoude n'en deo qet, evel mar ma bremâ, just bras; ha ne zòn qet nemeur contant da velet poeza amman, lin pe traou all evelse; rac gant un troïc dorn dissimul ar prener a voar ober ar brava e varo d'ar güerzer, hep na vel mic. Calz a ve da lavaret var ar c'hreyer, pere n'en dint nemet toleret; rac pa ve contestation, e zeo gant ar valanç e constater al lealdet.

En eur dremen dirac ar poeziou public, mestr Pierrès a-zigassas sonch d'ar mêr demeus an dipositionou applicabl d'ar re a zo carguet eus an etablissamanchou-ze, pere, ma implichfent muzuriou faus, a ell beza condaonet da boanniou correctionel prononcet enep ar re a drompl var ar gantite demeus an dra güerzet. (1)

— An draze a seblant din just, eme ar mêr, rac ar poezer public, oc'h ober ar fonction doubl eus a voerzer hac a brener, a dromplfe an eil pe eguile, ma ne ve qet reiz e instrumantchou, pe ma abusfe oute er fèçon d'en em servicha dioute. An dud-se a exich un evestet particulier.

— Er memes tra, eme mestr Pierrès, evel ar re a voerz marc'hadourez *da boez grêt*, evel ar goulou, ha traou all exposet e güerz, dre ma represantont ur poez determinet.. Ar prener a feiz vad, pehini a bren a gonfianç, a zo necesseramant tromplet, ma n'en deus qet ar brecotion da laqat placi ar varc'hadourez er balançou, hac e zeo er sanç-se eo en deus

(1) Arrêt eus a Les ar cassation eus ar 7 Germinal bloavez IX, titr 7e n° 159, p. 298.

ar justiç deeidet e zoa guerz en faus poez. (1)

— Justic vad, eme ar mêr. Credi ur rèr ar mar-c'hadour, hac e trompl ac'hanoc'h ; *ravezo punisset.* Me bromet mad dêc'h ec'h evessain.

— Beilit ive, Autrou mêr, vâr an debit güin, gist ha güin-ardaut; protejit arauc pep tra ar c'honsommatour, pe an dud an nebeuta pinvidic; bezit sonch mad penos ar gontribution o veza fixet var ar muzur leal, ar som eus ar güir en em vesq ebars pris ar boesson, en hevelep fêçon ma rambours ar c'honsommatour d'an debitant ar som demeus ar güir-se, ha penos, an hostis o trompla, a ajout da bris ar güin ul loden güir pehini ne ma qet en rapport gant contenanç ar muzur a fournis, e zeus surtax en e brolit divar goust an ever. Dalc'hit eta an dorn evit ma imito debitantet ho commun an usach furamant etablisset e Paris, da vuzuri ar güin qent eguet e laqat er voutaill, pehini n'eo qet ur muzur, mes ur vessel hepqen, evel ma vez ur bodez, ur picher. An hini a ro ur voutaillad evit ul litr, a zo un trompler; enebi a ra d'al lezen, onz en em servicha demeus a ur muzur ne anavez qet al lezen. Se eo, a hend all, ar pez en deveus decidet gant qement a furnez al Lez a gassation en andret hostisien ar Mans. (2)

— An dra-se a zeblant din sclêr er pez a sell ar boesson tennet en donnel; mes petra a dleer sonjal demeus a exijanç an implijerrien, pere a brelland penos, pa o deveus cachedet ar voutaillou, pepini dioute a dle paea evel ul litr?

— Al lezen a autoris anê; mes n'en dêo eurusamant nemet evit ar boesson fin, pe ar güin a deu deus an estranjour ha demeus a ur pris huel.

(1) Arrêt en 13 Ebr. 1820. (2) Art. 29 an ordr. royal 18 Gerzu 1825.

--- Seblantout a ra din penos neuze ar voerz en em c'hra en drac, d'ar pris-mâ-pris ar pez, hervez m'en em gomport.

--- Applica rit ervad ar peż hon eus lavaret araue.

--- Ur guestion benac a meus c'hoas da ober dêc'h.

--- Comzit, va mignon; prest oun da respont.

--- Hac én zo, e jeneral, indifferant poeza pe muzuri peb seurt marc'hadourez?

--- Ia, indifferant bras, pa zeo daccord an daou barti, sepet gouscoude ne ve qet ar varc'hadourez carguet a zroajou recevet gant an tenzor, ha pere a zo atao rambourset d'ar marc'hadour gant ar c'honsommatour; er c'hâs-se, ar rêson a fell penos ramboursammant an droajou dre an debit en em rêfe dre boez pe dre vuzur, er memes fêçon ma vezo bet percevet an tax; dre exempl: an haulen hac ar c'hafe a bae droajou fixet dre boes, hac ac'hane paeamant an droajou-se gant ar c'honsommatour a dle heuill ar memes reol.

— An draze a seblant din c'hoas patant; mes, lavarit din hac ar reol-se a zo applicabl d'an heaul.

--- En princip, Autrou mêr, an heauliou o deus o foez spicial, pe differant, hervez o seurt, hac ar voerz. Ire boez a zo ar gonsecanç eus a ze; evelse ive n'en deo nemet evit êzetât an debit ordidal en deus ar Gouarnamant autoriset ar voerz dre vuzur represantatif deus ar poez, adalec hepqen an anter-kilogram.

Expliqet emeus dêc'h, Autrou mêr, ar pez a zo mad da c'houzout evel consommatour pe evel den privet, hac ar pez a dleit da anavezout evel protectour demeus a dud ho commun. Ne meus mui nemet doc'h antreteni deus ar boanniou prononcet

a enep ar re a refus oboissa d'al lezennou ha d'ar reglamantchou, demeus a bere ar but eo menteni ar goarantiach public dre an ingalder.

CHABISTR VII.

Demeus an dizoboissanç ha demeus ar boanniou.

Lavaret hon eus, hac e caràn en lavarat adare, e zeo ur maleur da gaout d'en em attaqi d'ar yalc'h pe d'an den, dre an amand hac ar prison, evit conteni ha punissa an neb n'o deus qet aoun da ober o frofit divar goust ar re-all. Ar boanniou o veza impuissant heb ar voralite, hon eus grêt galv d'an ompinion, pehini a ziscredit ar marc'hadour a drompl, hac a recompanç dre an istim ha dre ar gonfianç ar marc'hadour, an negociant a feiz vad. Ar revolutionou a alter ar voralen a gommerç; rel eo e refablissa dre un evessa acqedus eus ar varc'hadourien pere, dre o micher, en em blaç dindan dependanç an oll. Mont a ràn eta dà antreal en un detaill benac var anaoudeguez al lezennou a bunition en matier a boeziou hac a vuzuriou : bêr e vezìn, « rac dever al lezennou eo da stadudi var ar c'hâsiou a ziguez an aliessa; an accidantou, an hazard, ar c'hâsiou dreist-ordinal, n'int qet matier ul lezen.

— Petra benac a lavarfec'h, Autrou, emeus aoun bras d'en em vrouilla o clasq laqat urz er c'hâsiou differant-se eus a circonstançou.

— Ar reistet a sempla oll. Ne c'houlennàn diouz ho memor nemet rencamant pêvar seurt goal-ober *hac a zizoboissanç.*

— *An draze* a eller da guenderc'hel.

— Cetu int amâ :

1°. Usach a faus poeziou ha muzuriou evit trompla ar prener;

2°. Possession deus ar memes instrumantchou ec agasinou, staliou, atelierou, ties a gommerç, co'hiou, foariou ha marc'hajou;

3°. Implich poeziou pe muzuriou differant eus ar è etablisset dre al lezennou a rën;

4°. Disobóissanç da arrêteou ar prefet, ordrenançou ar mêr ha réglamantchou an administration public, evit assuri goarantiach ar muzur hac ar poez.

Cetu eno, Autrou mêr, ar pez a dleit gouzout iép manq.

— Ha pere eo ar bunitionou da applica da bepini demeus ar re a zisobois?

O niveradur a zo meurbet simpl :

1°. Mar trompler ar prener : tri mis prison, d'an nebeuta; ur bloa d'ar muia; amand pebini na ell qet tremen ar c'hart demeus ar restitution ha dommach-interest, na beza dindan 50 fr. : confiscation eus a objedou an delit, ha distruch ar poeziou ha muzuriou faus. (Cod penal, art. 423.)

Evit ar pez a c'hoarvez eus a brivation a action evit beza grêt usach eus a boeziou ha muzuriou differant deus ar re etablisset dre ar reglamantchou, ar barner a beoc'h a Lanneur deus grêt dêc'h application an art. 424 demeus ar memes Cod : en em sicour, en em disfi, al lezen a brotejo ac'hanout.

2°. Ar bossession simpl eus ar memes instrumantchou a denn da un amand demeus a 11 da 15 franç. (art. 479, n° 5.)

3° O usach n'o deveus qet a hoannion all.

— Mes, penos anavezout ar poeziou hac ar mu-

zurion differant eus ar re etablisset dre al lezennoù en vigor?

— Credi a rân beza dija lavaret dêc'h. Autrou mêr, penos lealdet an instrumantchou-se a gonstater dre application ar mercou o deus grêt vaine ar verificatourien en termennou fixet.

— Hac ar re a eneb ar reglamantchou jeneral ha d'an arrêteou, peseurt punitionou o deveus-int?

— Un amand dister eus a 1 franc da 5, herves an art. 471 eus ar memes Cod, n° 15.

Ar memes poan à zo applicabl d'ar c'hâsiou all; excepti à rân ar fausseres hac usach ar mercou pe boençondou, hac an application noazus deueus ar güir poençon: ar circonstanç-se a zo terrubl hac eurusamant rar. An articlou 142, 143, 165, ha 164 eus ar C'hod, (text nevez) a servichù dêc'h da reol evit constati ar c'hrim-se.

— Qementse a zeblant din simpl ha sclêr; mes dre na ellàn qêt conta var va memor, na elfec'h-ù qet laqat se oll en urz var un tamic paper?

Mestr Pierrès en em hastas da ober ar blijadur-se d'e vignon, (1) en eur ober dezàn remercout un annotation herves pehini e tleye, en e galite a vêr, delc'hel noten deus ar gondaonationou prononcet hed ar bloa; rac, emezàn, diou gondaonation prononcet ebars ar bloa a brouv an ascouez, hac an ascouez a denn an emprisonamant. (art. 482 deus ar C'hod.) Goude beza trugareqêt mestr Pierrès, demeus e guelennadurezou util, ar mêr en pedas da explica dezàn ervad evit e reol, petra à ententet dre circonstançou attenuant. (2)

— Ar guestion a zo delicat, ha na elfen qet ret-

(1) *Gaelit er Bn.* — (2) Art. 463, Cod. penal.

pont, ma n'em bije clêvet en debati gant speret.

--- Guell dies eta e vez compren ze?

--- Ia, dies hep douet : un dra all eo anavezout ur feat materiel, constati ur muzur re vêr pe re hir, pe apprecia an intantion, an anaoudeguez güirion, ar volontez muioc'h pe nebeutoc'h caracteriset demeus an actionou tamallus. An intantion eo a ra ar c'hrim; an drouc-ober involonter ha commetet hep intantion da noazout na ell qet beza en conscianç objet ur bunition. An eünder, ar speret vad, a zo ar güella hentcher da gonsulti en ho poursuou : ret eo gouzout distingui an accidant en deve fausset ar valanç, demeus a finesse ur marc'hadour da gombina ar voyenou da drompla.

--- An traou-ze a zanter güelloc'h eguet na expliqer anezo.

— Ar respont a zo parfet; ar gonscianç hepqen eo barner ar gonscianç, pa anavez an den ennàn sempldet an den. Mes eurusamant e mafier ar poeziou ha muzuriou, ne zeus ezom nemet daoulagad da velet ha daouarn evit touch; a hend all, Autrou mêr, n'en em laqit biqen a uz al lezen pehini a lavar penos « ar c'hrimou hac an drouc-oberou na » ellont beza excuzet, nac ar bunition doucêt, nemet er c'hâsiou hac er circonstançou pere a zisclêry ar feat excusabl pe a bermet applica dezi ur bunition nebeutoc'h rigorius. »

Evit feat moralite an actionou, d'ar barnerien eo, d'ar jureed eo da zecida. (1)

— Ar pez a lavarit a rafe din caout aoun ne zeus qet a justiç parfet.

— An hini hep muiqen pehini a ell lenn e fonç

(1) Artiçl 56 eus ar C'hod penal.

ar c'halonou, a ell recompansi ha punissa hervez an œuvrou; én hepqen a ell renta ar justiç-se hanvet gant un den savant meurbet ur *muzur muzuret.* (1)

Mad en andret ar re fêpl, rigoriussoc'h evit ar re grén, cetu eno, Autrou mêr, qement a ell hor justiç humen, temperet dre ar rêson vad; dre ar vijilanç eo dreist oll, ec'h ampecher ar flaudeures hac ar gondaonationou; evessait eta, en repeti a ràn, evit na vezo qet en ho commun ur poez hac ur poez; beillit evit proteji eneb e sempldet e-unan ar maleurus pehini ne gred qet en em difen; radeuyo ur justiç güirion da assuri en ho commun al lealdet en debit an oll varc'hadourez. N'en em lezit qet gounit dre ambition dirol ar varc'hadourien; rac an ambition fall-se eo ar-grizien demeus an oll fallentez a zivis an dud; bezit crénvoc'h eguet an drouc, demeus a behini ho fermder a voezo chench en mad.

CHABISTR VIII.

Demeus ar muzuriou ordinal ha demeus ar muzuriou decimal.

An mêr a voe touchet demeus a ziscours mestr Pierrès, hac a lavaras familiaramant dezàn:

Den mad! dre beseurt secret oc'h eus-u ellet difuni e fonç va ene ur zantimant pehini, a esperàn, na vougo mui; ho comz a zo evel ur stur a gondu va c'halon; mes nac a zifficulteou am depord, pa erruo ar bloa 1840, e pe boent e vezo difennet implija muzuriou all, poeziou all nemet ar re eta-blisset dre al lezen constitutif eus ar system metric

(1) *Mensura mensurata.* Sant Thomas d'Aquin.

decimal. (1) Neuze mui a doazen, mui a droatad, mui a voalen, mui a boezellad, mui a livr, nac a onç, mui a zivision dre daou ; penos ellout en em anavezout e qementse? Hac én a vezo da viana permetet etablissa comparêsonou etre ar muzuriou ancien a hanvet ordinal, hac ar muzuriou decimal?

— Ia, hep douet; ar gomparêsonou-ze a vezo permetet.

— Ha gouscoude ho poa assuret din e voa faus ha tromplus ar gomparêsonou.

— Distingomp, Autrou mêr, distingomp. Peb comparêson güirion a fell un dra leal ha güir; hoguen, ar muzuriou ancien, dre na bresaatont qet, evel ma emeus er prouvet, na güirione, na lealdet materiel, ne dint qet e stat a gomparêson gant muzuriou ar system metric, tennet eus ar vrasder dichench eus ar bed.

N'en deo qet ar memes tra demeus ar muzuriou ordinal, supprimet dre lezen ar 4 a vis Gouere 1837 : ar muzuriou-se a zo bugale ar mètr hac a ell e pep surete en em gomparachi gant ar muzuriou decimal; ne zeus nemet placi an eil dirac eguile, evel e zàn d'en explica.

— Ho selaou a ràn.

— An doubl-mètr a zo ingal d'an doazen; ne vezo eta netra chenchet nemet en divisionou ebars en decimètrou, çantimètrou ha millimètrou, eleo'h troatadou, meutadou, ha lignennou.

— Lavaret a rêr penos ar guemenerien er c'hêriou en em sèrvich bremâ eus a rubanou lêr divizet en çantimètrou.

— Rêson o deus : ar guemenerezet a imito anê,

(1) Articl 3 demeus a lezen ar 4 eus a vis Gouere 1837.

neuse ar gaifvizieu, hac an artisanet na rint moi qement a faziou. Evelse eta, ar mètr hac e zoubl en em brest d'an oll muzurachou a lignennou, a venezion, ha demeus an traou bianna.

Mad eta evit ar mètr a ramplaç an doazèn; mes evit ar voalen?

— Nep seurt difficulte: ur mètr 20 çantimètr a ingal ar voalen ordinal; da bepini permetet goulen ar muzur-ze comprenet er muzur leal; gant decvedou, cantvedou, milvedou, e pourvezer d'an oll ezommou possubl.

Evit ar pez a zell ouz ar *stèr* pe mètr-cub evit muzurach ar c'heuneud, ne zeus netra chenchet; rac se na gomzomp qet dioute. Beza e zeo eus ar memes tra demeus an *ar*, unite ar muzuriou a c'horre.

— Mes ar boezel, ar palevars, pere a anavezer dre oll gommuniou arrondissamant Montroulez; cetu eno avat un ambarras all, pa vezint difennet!...

— Penos! pa bosseder al litr, an decalitr, e zoubl, an hectolitr hac e anter evit formi nombrou rond, e teufet da gueuziat da ur muzur a zaouzec litr anter, gant divisionou dre gart, dre eizvedou, c'hoezecvedou, ha daou-ha-trêgontvedou? Pebes confusion! hac én a ellet imajina ur gont falloc'h! Peguen alies a vech e zeus roet an anter-decalitr evit an anter-poezellad hac er guis-se goude! Racse, mui a vescadurez: al litr a zo jeneral e Franç, multipliet dre dec, multipliet dre gant, pepini a anavez èzet e zecalitr, e hectolitr. Trugareqeomp al lèzennourien pere o deveus diambàrrasset ar Franç deus ar poeziou ha muzuriou faus-se, penn-caus demeus a guement a flauderezou!

— Mad c'hoas evit al litr, an decalitr hac an hec-

tolitr en muzurach an hedon; mes evit ar boessonniou, na vezo eta mui a gart litr?

— Nan certenamant. Gant un anter-litr, un decilitr, e contanter ezetamant an oll. Gant un decalitr, ul litr, ec'h eller transvasi barriqennadou, inspecti ar varc'hadourien, ha memes controlerien an impot indirect.

— Allòn, viv al litr!

— Viv al litr! ia, pa guemerer dre sobrentez: an didemperanç a attaq ar rêson. Ur martolod deus a Blouezoc'h en deus bet lavaret din penos en Ameriq e roer curatoret d'ar mesvierien.

— Ha Charlamagn, qent an Americanet, n'o receve en justiç nac evel testou, nac evel qevrennou. An didemperanç a zo ur viç bras; na veler eurusamant nemeur a dud o vervel gant naon pe sec'hed; mes mervel a ra calz gant re gorfadou.

— Hac hep sortial deus va c'hommun, ec'h ellàn ajouti e zeo ar re baour nebeutoc'h alies clàn faut a voed, eguet ar re binvidic o qemer re.

— Ar reflexionou-se a zo demeus a un den afêçon; continuomp hon examin: beza hon eus da gomz demeus ar c'hilogram ha deus e fractionou decimal evit ramplaci al livr ordinal.

— Cetu eno ar pez a droubl ac'hanòn, hac e c'houlennàn ouzoc'h, Autrou, petra a rafe en o ziegezou hoc'h academicianet savant, ma n'o deve nemet kilogrammou, hectogrammou, decagrammou, decigrammou en o c'heguinou; o graguez a golfe o fennou, ar gueguinerezet a sallo re, ar goaset a redo d'an hostaleri da derri o sec'hed, ar vaouez a vlêjo, an hostis a c'hoarzo.... Pebes c'hoari!

— Ouz ho selaou e ve lavaret e zeomp a nevez

da gommanç ur revolution vras, pehini a chencho calz a gustumou all. Evit güir, lavarit din hac an itronezet, coulz hac ho merc'het yaouanc, ne chenchint jamès a c'his?

— Eleal eo; rac merc'het yaouanc hor gommun a zoug bremâ dantelezou, fichuou, chaliou, mar plich ganêc'h; ha ne zeont mui en nep lec'h, anez caout ur paraplui, hac alies memes ur mibin evit en douguen, me mesen dançou. Graç dê da viana da nonpas touch o beg deus al litr.

— Hac e talc'hont michanç an hanoyou, ar speçou hac ar pris deus an oll draou-se êzet avoalc'h?

— Oh! neo qet ret lavarat diou vech dê. Dre se e lesqint hep dale ar system metric.

— Ar c'his e devezo neuze an avantach-se; mes, ha na elfet qet tenna eus a se un avantach all, en eur laqat ar graguez hac ar merc'hed da zisqi ana-vezout mad ar poeziou hac ar muzuriou nevez?

— Muzur o güeledennou, o davancherou hac o dantelezou a zisqint, n'ho pez neb aoun; mes evit ho kilogrammou, etc., na ouzòn qet peur e vezo ellet prononci an hanoyou-se en tieguezou.

— En em servicha a reont-ii da viana demeus a boeziou ha balançou?

— Rar avoalc'h.

— Neuze eta, penos e poezont-ii?

— A feiz a dost da vad.

— Piou a ampecho anezo da guntinui?

— En qementse nep difficulte; mes penos e tremeno an traou e tiez ar varc'hardourien, gant ar fractionou decimal?

— Amâ, Autrou mêr, abordomp an difficulte; guelomp anezi a dost. Beza e vezot marteze estonet

oc'h-unan da veza bet aoun deus a un dra meurbet simpl. Gouzout a rit penos un anter-kilogram pe pemp cant gram a respont d'al livr ordinal.

— Ia, Autrou.

— Ha rac se daou c'hant anter-cant gram a form an anter-livr, ha cant pemp gram varnuguent ar c'hart.

— Qementse so simpl.

— Dre ma zeo ér memes tra simpl evit ar marc'hadour da fournissa an nombrou-ze gant e zoubl hectogram, e anter-hectogram, e decagram hac e anter-decagram evit represanti an anter-livr ancien hac ar c'hart.

— Ho tepordi a rân d'an anter-qart.....

— Beza e zeo eus a zaou gram ha daou-uguent; an onç, eus a unan ha trêgont; an anter-onç, eus a bemzec, ur fraction ouspen; ar c'hart onç, eus seiz; ar gros, eus a dri gram.

Laqit an dra-ze din var baper, ma vezo guelet sclêroc'h.

Mestr Pierrês en em hastas da gontanti ar mêr, pehini a lennas gant attantion ar pez a heuill:

Ar c'hilogram pe	1000 gram	a dalvez da	2 livr ordinal.
An anter-kilog.	500	—	d'al livr.
Ar c'hart-kilog.	250	—	d'an anter-livr.
An 8^{e}.	125	—	d'ar c'hart d°.
Ar 16^{e}.	62,5	—	d'an anter-qart.
Ar 32^{e}.	31,3	—	d'an onç.
Ar 64e.	15,6	—	d'an anter-onç.
Ar 128e.	7,8	—	d'ar c'hart d°.
Anfin, ar 256e.	3,9	—	d'ar gros.

Goude beza lennet an arranjamant-se, ar mêr a reas observi a hevez, penos, adalec an anter-qart e zoa fraetionou eus a bere ar varc'hadourien na vinqjent qet da brofita.

— Neuze, eme mestr Pierrès, rèson doubl evit laqat en em servicha en nombr rond a c'hrammou ; mes dre na anavez qet an oll c'hoas ervad an dalvoudeguez demeus a guementse, e credàn e rêfemp mad publia *en nombr rond.*

500	gram	a dalvez	ul livr.
250	—	—	un anter.
125	—	—	ur c'hart.
62	—	—	un anter.
31	—	—	un onç.
15	—	—	un anter.
8	—	—	ur c'hart *idem.*
4	—	—	ur gros pe 8^{t} a onç.

Evit ar pez a zell ar fractionou bian eus ar gram, ec'h eller o dilezel *da zeport,* hep chench ar prisiou o deus rapport d'ar varc'hadourez debitet dre livr. Evelse, pas a doubl en application qenta-se deus ar system decimal en usajou ordinal d'ar bobl ha d'ar graguez a dieguez.

Divezatoc'h, ha michanç souden, e vezo c'hoant, ebars en detaill, decvedou, cantvedou, *hectoyou, decayou.* En eur guemer evit font ar mètr, al litr, ar c'hilo, peguement neuze e teuyo êzet rêgli ar gontchou, ha carculi hep plûn na crayon ! pepini a estimo evel ur vad-ober an ingalder eus ar muzur hac eur ar poez, vênamant c'hoantêt abaoue meur a gant vloas.

— An nerz demeus an habitud n'en em bleg qet qen êzet evel a zònjit, Autrou, eme ar mêr.

Mestr Pierrès a respontas dezàn :

— Dre ar memes fêçon ma en em chench ar guiziou, dre ar memes fêçon ivez e tisqer muioc'h

bremâ ar gallec. Credi a rit-tu, emezàn, e zeo ar c'henta guech en deveus chenchet ur bobl a vuzur hac a boez, a lezennou muioc'h important eguet ar re demeus a bere an execution na ell beza dieffet hep hasten an dizurz a rën abaoue qeit all amzer? Goude anter-cant vloas a effortchou, e zeo ret reali ar system admirabl-se, pehini a vezo recevet gant an oll bobliou eus an Europ un deiz da zont; hac e tlefe ar gragne en em laqat ur pennad e coler, ar gueguinerezet hac an oll graguez all renta ar c'hilogram responsabl eus o faziou, pocnt e zeo achui, hac en em laqat d'an œuvr.

— E feiz, respont oc'h eus da dout, hac ec'h adoptàn franchamant an ingalder-se, pehini ameus an intantion ferm da sqignat ha da venteni. Hoc'h explicationou o deveus va c'hendrec'het; ne chom mui din nemet ur goulen hepqen d'a ober dêc'h. Penos ellout ampech an abusou hac ar c'hlêmou a ya da denna bremâ combinêsonou ar poez ancien gant an hini neve?

CHABITR IX.

Conclusion.

An digare danjerus-se, Autrou mêr, a zo ur violation demeus an ingalder. Ouspen zo : alies e zeo caus a flauderez, a hend all muioc'h danjerus, ma na lèz nep merq. Ar seurt combinêsonou-se a zo a hend all materialamant faus; ar poez ancien, dre na rën mui, e rapport gant an hini neve ne dle caout netra a certen. Ar prener pehini en em brest d'ar gombinêsonou-se, a renonç da brotecion al lezen;

ha mar deo t.. ..piet, e zeo privet eus a beb r
Istre eguet se, mar deus errol er gombinêsoi
cevet, an difin zo necesseramant faus. Repeti
affichit ar gãirioneou-se, evit avertissa ar g
matourien hac an dud divar ar meaz a voerz
c'hadounezou, demeus ar flauderez da bere
exposont; bezit sonch eus a zifen ar reglaman
ha grit an application eus aneze dre exemplo
a ur rigor just (1); ordrenit ma vezo affiche
stal un daulen vian demeus a rapport ar poe
muzuriou ordinal gant ar re neve; ma vezo s
ar marc'hadour a drompl; ma en devezo a
veza decriet, ha ma voezo penos, gant an
an honestis a ya assuretoc'h ha pelloc'h eguet
derez, hac e prometàn dêc'h penos ho com
jouisso deus ar peoc'h a c'hen demeus ar feiz

--- Brema pa ouòzn, e rìn.

--- Hoc'h angaji a ràn da ze en hano an hun
an unanvez, demeus a guement a guendalc'h an
etouez an oll. Pa zeo sclêrijennet hon resolut
e toublont nerz hor bolontez. Perseverit, l
mêr; ferumder an den honest a zo didrec'hus;
penos demeus an ingalder e tepant goaranti
oll interest material demeus an un dalvouc
spontus, ma carculer peguement pemp çantiu
dez die den, difframmet d'ar feiz fall, a ren
Bloa. Scòit an houarn e qeit ha ma zeo tom
1837 a zo formel, hac ar Gouarnamant na
qet. Sêzissit ar moment : *pa zeus c'hoant c
nevezi, e zeo nebeutoc'h an traou eguet un a
gonsiderer.* (2) Evessait ho scol primer, evit r

(1) Cselet an arrêté ministeriel, 18 Meurs 1812, e pehini eo
an articlou 474, 479, 480 ha 481 deus ar C'hôd penal. (2) Labi

vezo ar vugale a asisto enno nep muzur all na nep poez all nemet ar re tennet diouz ar mèr. Recommandit d'ho mestr scol arrête ar ministr, (1) pehini a ordren dezàn, dindan boan da veza revoqet, nonpas desqi nemet ar system metric; ho pet sonch penos demeus a ingalder hor system gallec e c'heno gant ar bobliou all rapportchou faciloc'h hac eus a vignoniach; anfin, Autrou mèr, sònjit alies penos armoriou ar Justiç eo ur balançou er brassa reistet, ha penos ingalder ar justiç a zo evit an oll ar goestl deus an urz vad ha deus ar peoc'h etoues an dud.

Mestr Pierrès a voa tavet, ma seblante c'hoas ar mèr er selaou, hac o qemer e zorn, e lavaras dezàn: « Va den qer, ma ve an oll dud savant qer mad ha c'houi, ni a selaoufe anê a greiz calon, hac e teufemp da veza güelloc'h. Deut d'am güelet, deut da dremen un nebeud amzer etouez va famill; ho qentelliou a vezo util deomp; qerzat a rimp dre hor gommun, ha c'houi a zissipo an erroliou pere a ra hor maleur deomp oll. »

— Ma, va mignon, dont a rin gant plijadur vras, ma ellàn, emè mestr Pierrès. Hon antretienou ne vezint qet inutil; beza o devezo evit objet qement a ello beza mad da gonservi, da berfectioni hon humanite, da gombati an drouc a glasc en distruja, e fèplât en eur diviza anezàn; disqi a rimp assambles penos ar fèçon da veza eurus eo da garout an nessa; disqeuz a rimp penos an deveriou en em sqign pelloc'h eguet al lezennou, hac e zeo muioc'h c'hoas lre ar pez a zo honest eguet dre ar pez a zo leal e zeo ret barni an actionou en o rapportchou gant an En eur vale, ec'h instruimp; truez hor bezo ouz ar

(1) Arrêté deus ar 14 eus a vis Ebrel 1838.

viç, ouz ar sempldet a c'hen demeus hon ignoranç; ur sonjeson, ur gomparêson pehini en em attach d'hon explicationou a vezo atao presant d'hor speret.

— Hac ar sonjeson-se a lavar penos......

— Ar rêson a zo evel ur valanç: ne dle soubla nemet dindan poez ar virione.

— Ia, ar rêson eo ar poez mad e peb tra, nac ar re nac ar re nebeut.

— Hac an interest divoder evidomp hon-unan, an drouc-c'hoant ne fell qet dê demeus ar poez mad-se; ha cetu eno perac, Autrou mêr, ho pezo da gombati evit etablissa, en ho commun, ingalder ar poez hac ar muzur.

— Certen eo ne felvezer qet compren ar pez a gontroli ac'hanomp.

— Neuze, implijit eus an nerz a laca al lezen etre ho taouarn evit utilite an oll; contraignit ar re obstinet, rac hep an oboissanç d'al lezen, ne vez na contradou respectet, na surete etouez an dud.

— En ober a rin, eme ar mêr.

— Hac ar justiç a rayo rën ar peoc'h en ho commun, a respontas mestr Pierrès, pehini er memes amzer a guimyadas qerqent diouz e vignon.

Hac ar mêr, o serri e zorn da vestr Pierrès, a brononças ar gomzou didrafic-mâ, demeus a bere e voez a atteste an eünder:

« D'ar c'heuz d'ho quittât, d'ar blijadur d'ho quelet: distroit....... va zy a vezo hoc'h hini, va mignonet a vezo ho mignonet. »

Qementse lavaret, mestr Pierrès hac ar mêr en em vriatas a greiz calon; qement e zeo güir ne zeus mann a liam qer stard ar garantez honest, evel purete an intationou ha partach an œuvrou mad.

AJOUTAMANT.

Lezen var ar Poeziou ha Muzuriou.

E pales-an Tuilleri, ar 4 eus a vis Gouere 1837.

(Embannet an 8 Gouere.)

LOUIS-PHILIP, Roue ar Francisien, d'an oll presaut ha da zont, salud.

Proposet hon eus, ar gamprou o deus adoptet, ordrenet hon eus hac ec'h ordrenomp ar pez a zo amâ varlerc'h :

Art. 1er. An decret eus an 12 C'huevrer 1812, var ar poeziou ha muzuriou, a zo hac a chom torret.

Art. II. Gouscoude, usach an instrumantchou a boezadur hac ar vuzurach grêt en execution an articlou II ha III deus an decret precitet, a vezo permetet betec ar 1er demeus a vis Guenveur 1840.

Art. III. Adalec ar 1er eus a vis Guenveur 1840, oll poeziou ha muzuriou, nep all nemet ar poeziou ha muzuriou etablisset dre lezennou an 18 Germinal bloa III ha 19 Frimer bloa VIII, constitutif deus ar system metric decimal, a vezo interdissset dindan ar boanniou douguet dre an art. 479 eus ar C'hod p.

Art. IV. An neb o devezo poeziou ha muzuriou, re all nemet ar poeziou ha muzuriou anzavet amâ a uz, en o magazinou, staliou, atelierou pe tiez a gommerç, pe er c'hoc'hiou, foariou pe marc'hajou, a vezo punisset evel an neb a implichfe anê, en conformite d'an art. 479 eus ar C'hod penal.

Art. V. Adalec ar memes termen, peb hano a boeziou ha muzuriou neb all nemet ar re a zo varlerc'h

en daulen joentret d'al lezen-mâ, hac etablisset dre lèzen an 18 Germinal bloa III, a zo interdisset en actou public, coulz evel en affichou hac en annonçou.

Er memes tra e zint interdisset en actou dindan sin privet, er c'hayerou a gommerç ha scridou all privet produet en justiç.

An officerien public a enebo a vezo é câs deus a un amand a uguent franc, pebini a vezo grêt paea dre gontraign, evel matier a anrejistramant.

An amand a vezo demeus a dec franc evit ar re all a gontreveno; percevet e vezo evit peb act pe scrid dindan sin privet; evit ar pez a sell ar c'hayerou a gommerç, ne roint lec'h nemet da un amand hepqen evit peb contestation e pehini e vezint produet.

Art. VI. Difennet eo d'ar barnerien hac arbitrerien renta neb barnidiguez pe decision e favor nep den var actou, cayerou pe scridou e pere an anoyou interdisset dre an articl arauc a ve bet inseret, qent ma ve paeet an amand meritet, herves al lavaret articl.

Art. VII. Verificatourien ar poeziou ha muzuriou a gonstato ar gontravantion diarauguet dre al lezennou ha reglamantchou pere a sell system metric ar poeziou ha muzuriou.

Ellout a rint procedi da gonfiscation instrumantchou a boezadurez hac a vuzurach deus a bere an usach a zo interdisset dre al lezennou ha reglamantchou hanvet.

O frocessou verbal a dalvezo feiz en justiç betec preuven a gontrel.

Ar verificatourien a bresto o le dirac tribunal an arrondissamant.

Art. VIII. Un ordrenanç royal a reglo ar fêçon da *ober* verification ar poeziou ha muzuriou.

Al lezen bresant-mâ, discutet, deliberet hac adoptet gant cambr ar pared ha gant hini an deputeet, ha sanctionet ganemp hirio, a vezo executet evel lezen a Stat.

Roomp en qemennadurez d'hon leziou ha tribunaliou, prefedou, corfou administratif, hac oll re all, ma virint ha ma ventenint qement-mâ, ma rint miret, observi ha menteni, hac evit o renta patantoc'h d'an oll, ma raint o fublia hac anrejistra dre oll el lec'h ma vezo ret; hac evit ma vezo tra ferm ha stabil evit atao, hon eus grêt laqat hor sciel.

Grêt e pales an Tuilleri, ar 4e devez a vis Gouere, bloa 1837.

Sinet LOUIS-PHILIP.

Dre ar Roue :

Ar ministr secretour a stat e departamant al labouriou public, a labouradur an douar hac a gommerç,

Sinet N. MARTIN (deus an Nord).

Vizet ha sciellet eus ar sciel vras :

A Goard eus a scieltou a Franç, ministr secretour a stat e departamant ar justiç hac ar c'hultou,

Sinet BARTHE.

TAULEN AR MUZURIOU LEAL.

(Lezet aa 18 Germinal bloa III.)

HANOYOU SYSTEMATIQ.	TALVOUDEGUEZ.
Muzuriou a hirder.	
Myriamètr.	Dec mil mètr.
Kilomètr.	Mil mètr.
Hectomètr.	Cant mètr.
Decamètr.	Dec mètr.
MÈTR.	*Unite fondamantal ar poeziou ha muzuriou* (1) dec-millionvet loden eus a gart ar bed.
Decimètr.	Decvet eus ar mètr.
Çantimètr.	Cantvet eus ar mètr.
Millimètr.	Milvet eus ar mètr.
Muzuriou an donarou.	
Hectar.	Cant ar pe dec mil mètr carre.
AR.	Cant ar carre, carre deus a zec mètr a goste.
Çantiar.	Canvet deus an ar, pe mètr carré.
Muzuriou a gontenanç evit an traou berus hac ar materiou sec'h.	
Kilolitr.	Mil litr.
Hectolitr.	Cant litr.
Decalitr.	Dec litr.
LITR.	Decimètr cub.
Decilitr.	Decvet eus al litr.

(1) An étalon prototyp e platin, deposet en archivou ar 4 Messidor *bloa VII, deus a hirdet ingal ar mètr pa ma e temperadur zero.*

ANOYOU SYSTEMATIQ.	TALVOUDEGUEZ.
Muzuriou a solidité.	
Decastèr.	Dec stèr.
STÈR.	Mètr cub.
Decistèr.	Decvet a stèr.
Poez.	
. . . . .	Mil kilogram, poez ar mètr cub dour hac an donel a vôr.
. . . . .	Cant kilogram, qintal metric.
KILOGRAM.	Mil gram, poez er goullo deus a un decimètr cub dour distillet en temperadur 4 degre çantigrad.
Hectogram.	Cant gram.
Decagram.	Dec gram.
GRAM.	Poez a ur çantimètr cub a zour da 4 degre çantigrad.
Decigram.	Decvet eus ar gram.
Çantigram.	Canvet eus ar gram.
Milligram.	Milvet eus ar gram.
Moneiz.	
FRANC.	Pemp gram arc'hant d'an titr eus a nao-decvet eus a fin.
Decim.	Decvet eus ar franc.
Çantim.	Cantvet eus ar franc.

E conformite da zisposition lezen an 18 Germinal bloa III, pehini a goncern ar poeziou hac ar muzuriou a gapacite, pepini eus ar muzuriou decimal demeus an daou seurt-se, en deveus e zoubl hac e anter.

(1) An etalon prototyp e platin, deposet en archivou ar 4 Mevidor bloa VII, a ro, er goulonter, ar poez leal eus ar c'hilogram.

TAULEN A GOMPARÊSON

Demeus a dalvoudeguez hac eus a boez ar Moneiziou.

(Lezen eus ar 17 Germinal bloa II.)

Aour.

Ar pez a 20 franc a dle poeza . . . . . 6 gr. 45 c.
Ar pez a 40 — 12 90
Ar pez a 20 franc a zo e taill a 155 pez evit ur c'hilogram.

Arc'hant.

Ar c'hart a franc a dle poeza. . . . . 1 gr. 23 c.
An anter franc — 2 50
An tri c'hart — 3 75
Ar franc — . . . . . 5 «
An daou franc — . . . . . 10 «
Pemp franc — . . . . . 25 «

E. M. Titr an aour hac an arc'hant a zo fixet da 9/10e a fin hac unan a aliach.

Cuevr.

An 2 cantvet a franc a dle poeza 4 gram.
An 5 cantvet — 6
Ar 5 cantvet — 19

Tolerañç ar poez cuevr a zo demeus a un 50e ermès.

REIZIDIGUEZ

Eus an drouc-oberou ha contravantionou en matier a Boeziou ha Muzuriou.

I. Usach eus a boeziou ha muzuriou faus.

Ar muzuriou anc. zo reputet faus ha disleal : ar balançou a zo comparachet d'ar poeziou, pere a ve venamant reiz, ma vent faus.

Ar boanniou applicabl d'an disoboissanç-se eo an articlou 423 ha 428 eus ar C'hod penal.

II. Possession deus ar memes intrumantchou er vagasinou, staliou, atelierou, ties a gommerç, coc'hiou, foariou ha marc'hajou.

Herves jurisprudanç lez ar gassation, ar poeziou ha muzuriou reputet faus, a dle beza confisqet, ha pa na vent qet memes cavet en ur stal pe en ur vagasin : an art. 479, n° 5, 480, n° 3, 481, 482 ha 483, eus ar C'hod penal, a zo applicabl d'an disoboissanç-se.

III. Implich deus a vuzuriou pe a boeziou differant eus ar re etablisset dre al lezennou en vigor.

An instrumantchou n'int qet merqet eus o lealdet, a zo deus an nombr-se, hac hep da egard da zen pe da lec'h; an art. 5 eus an ordrenanç royal an 21 qerzu 1822, na admet qet a exception. An art. 479 eus ar C'hod penal a zo applicabl d'ar c'hontravantion-se.

IV. Manqamant da reglamantchou an autoriteou administratif var ar matier.

Ar mancou n'int qet hanvet reiz avoalc'h gant ar C'hod, pedre lezennou spicial ha decrejou o deveuz nerz a lezen, evel a c'hoarvez dispositionou jeneral ha local evit assurifidelitedebit ar varc'hadourez, a zo punissabl, herves an art 471, n° 15, eus a C'hod penal.

ARTICLOU CITET EUS AR C'HODOU.

Cod Civil.

Art. 1585. Pa na vez qet güerzet ar varc'hadourez a drac, mes d'ar poez, d'ar gont pe d'ar muzur, ar voerz n'eo qet parfet er sans-mâ penos an traou güerzet a zo e risq ar güerzer bete ma vezint poezet, contet pe muzuret; mes ar prener a ell goulen pe an delivranç pe dommachou-interest, mar be lec'h, e câz a vanc a execution demeus an angajamant

Art. 1586. Mes, er c'hontrel, mar deo bet güerzet ar varc'hadourez a drac, ar voerz a zo parfet, peguement benac ne ve qet bet c'hoas ar varc'hadourez poezet, contet pe muzuret.

Art. 1617. Mar bez bet grêt güerz demeus a ur madou gant indication deus ar gontenanç da guement-mâ-ha-qement ar muzur, ar güerzer zo oblijet da zelivra d'ar prener, ma er goulen, ar gantite merqet er c'hontrat;

Ha ma neo qet an dra possubl dezàn, pe ma n'er goulen qet ar prener, ar güerzer zo oblijet da zouffr un diminution e proportion d'ar pris.

Art. 1618. Mes, er c'hontrel, en cas eus an art. diarauc, ma en em gav ur gontenanç brassoc'h eguet an hini exprimet er c'hontrat, ar prener en deus ar choas da fournissa ur supplemant deus ar pris, pe d'en em desista demeus ar c'hontrat, mar deo an nemorant deus a un uguentvet a uz d'ar gontenanç disclêriet.

Art. 1952. An hostisien à zo responsabl, evel depositourien, demeus an effejou digasset gant ar *beachourien a loch* en o hostaliriou; depot ar seurt

effejou-ze a dle beza sellet evel un depot necesser.

Cod a Instruction Criminal.

Art. 154. Ar gontravantionou a vezo prouvet, pe dre procesou verbal pe rapportchou, pe dre destou e defaut a rapportchou ha procesou verbal, pe d'o harp.

Nep den na vezo recevet, dindan boan a didalloudeguez, da ober preuven dre destou entuont pe a eneb ar gontenanç er procesou verbal pe rapportchou an officerien a boliç pere o deus recevet diouz al lezen ar pouvoar da gonstati betec inscription a faus. Evit ar pez a sell ouz ar procesou verbal pe rapportchou grêt gant ajantet, preposet pe officerien da bere al lezen ne deveus qet accordet ar güir da veza credet betec inscription a faus, ec'h ellint beza breutêt dre breuvennou contrel, pe scrifet, pe dre desteni; mar qev an tribunabl a propos o receo.

Cod Penal.

Art. 65. Nep crim pe drouc-ober na ell beza excuset, nac ar boan moderet, nemet en câs hac er circonstançou e pere al lezen e deve disclêriet ar feat excusabl, pe a bermet applica dezàn ur boan nebeutoc'h rigorius.

Art. 423. Piou benac en devezo tromplet ar prener var titr ar matieriou aour pe arc'hant, var ar galite a ur men faus güerzet evit fin, var natur an oll varc'hadourez; piou benac, dre usach a faus poeziou pe a faus muzuriou, en devezo tromplet var gantite an traou güerzet, a vezo punisset demeus an amprisonamant epad tri mis d'an nebeuta, ur bloa d'ar muia, hac eus a un amand na ello qet tremen ar c'hart demeus ar restitutionou ha dommajou-interest, ha beza dindan anter-cant franc.

Objedou an drouc-ober, pe o dalvoudeguez, ma apparchantont c'hoas d'ar güerzer, a vezo confisqet; ar poeziou faus hac ar muzuriou faus a vezo ive confisqet, hac ouspen a vezo broustet.

Art. 424. Ma zeo en em servichet ar güerzer hac ar prener, ebars en o marc'hajou, demeus a boeziou all pe demeus a vuzuriou all eguet ar re a zo etablisset dre lezennou ar Rouantelez, ar prener a vezo privet demeus a bep action a enep ar güerzer en devezo e dromplet dre usach poeziou ha muzuriou difennet, hep dommach eus an action public evit ar bunitiou, qén demeus ar fraudelez-se eguet eus an implich memes demeus ar poeziou ha demeus ar muzuriou difennet.

Ar bunition, e câs a flauderez, a vezo an hini douguet en articl diarauc.

Ar bunition evit implich ar muzuriou ha poeziou difennet, a vezo determinet dre an titr IV deus ar C'hod-mâ, pehini a gonten ar bunitionou a simpl poliç. (Art. 479, 481.)

Art. 463. En oll câsiou e pere ar boan a amprisonamant a zo douguet dre ar C'hod-mâ, ma ne dremen qet ar gaou grêt 25 franc, ha mar seblant ar circonstançou toc'horet, an tribunaliou a zo autoriset da redui an amprisonamant memes da nebeutoc'h eguet c'hoec'h devez, hac an amand memes dindan 16 franc. Ellout a rint ive prononci separamant an eil pe eben eus ar boanniou-se, hep na elle e nep câs beza dindan boanniou a simpl poliç.

Art. 479. E vezo punisset demeus a un amand a unnec da bemzec franc comprenet:

5°. An neb o devezo poeziou faus pe muzuriou *faus eu o magasinou*, staliou, atelierou pe tiez a

gommerç, pe er c'hoc'hiou, foariou pe marc'hajou, hep prejudiç d'ar boanniou a vezo prononcet gant an tribunaliou a boliç correctionnel a enep ar re o defe grêt usach demeus ar poeziou ha muzuriou faus-se. (Guelet an art. 423);

6°. An neb a implijo poeziou ha muzuriou differant eus ar re a zo etablisset dre al lezennou en vigor.

Art. 480. A ello, herves ar circonstançou, beza prononcet ar boan a amprisonamant epad pemp devez d'ar muia :

2°. A enep ar re a bossed poeziou ha muzuriou faus;

3°. A ene pan neb a implijo poeziou pe muzuriou differant eus ar re en deus al lezen en vigor etablisset.

Art. 481. A vezo, sezisset ha confisqet, 1° ar poeziou faus, ar muzuriou faus, coulz evel ar poeziou hac ar muzuriou differant demeus ar re en deveus al lezen etablisset.

Art. 482. Ar boan a amprisonamant epad pemp devez e devezo bepret lec'h, evit azcouez, eneb an neb hac er c'hâsiou mantionet en art. 479.

FIN.

TAULEN

DEMEUS AR PEZ ZO RANFERMET EL LEVR-M

CHAB. I. *Demeus an necessité eus a eur Poez eus a eur Muzur ingal.* . . . . . .

II. *Exposition ar system metric, fontet an natur.* . . . . . .

III. *Demeus a ingalder ar Moneiziou, ha meus o c'hen-accord gant ar Poe. ha Muzuriou.* . . . . . .

IV. *Danjer demeus a usach ar Poeziou ar Muzuriou ancien.* . . . . . .

V. *Demeus a ingalder an instrumantch servich da boeza ha da vuzuri.* . . .

VI. *Demeus a implich an instrumantchou boeza ha da vuzuri.* . . . . . .

VII. *Demeus an dizoboissanç ha demeus boanniou.* . . . . . .

VIII. *Demeus ar muzuriou ordinal ha dem ar muzuriou decimal.* . . . . . .

IX. *Conclusion.* . . . . . .

AJOUTAMANT.

Lezen eus ar 4 a vis Gouere 1837. . . . . . .

Taulen ar Muzuriou leal. . . . . . .

Taulen a gomparéson demeus ar Moneiziou. . .

Reizidiguez eus an drouc-oberou ha contravant. .

Articlou citet eus ar C'hodou. . . . . . .

FIN AN DAULEN.

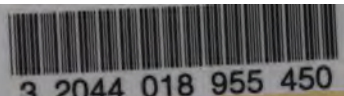
3 2044 018 955 450

THE BORROWER WILL BE CHARGED AN OVERDUE FEE IF THIS BOOK IS NOT RETURNED TO THE LIBRARY ON OR BEFORE THE LAST DATE STAMPED BELOW. NON-RECEIPT OF OVERDUE NOTICES DOES NOT EXEMPT THE BORROWER FROM OVERDUE FEES.

Harvard College Widener Library
Cambridge, MA 02138 (617) 495-2413

WIDENER
SEP 10 1997
CANCELLED